

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יצחק״א אפרים שמעון סינאוויץ

מסורת הש"ס
עם הוספות

א [נפיל דף כז: כח: מספחא פרק ז']
ב [גרסת דף כז: ז']
ג [ערסין ג: מוספת' פ"ג:]
ד ערכין ג: ע"ש, (ה) ערכין ז' (ו) ערכין ג' (ז) שם כט: (ח) שם כה: (ט) מהדרין כז: (י) ברכות דף לה: (י"ז) ע"ש תוס' ערכין ג: ד"ה מוכרין, (ל) ס"י קרב, (מ) דברים טו ב.

הנהגות מהר"ב רנשבורג

אן גמ' וקתני לא יצא ובר', כיצ"ל לא יצא אם לא כוון להשמיע לעצמו לא יצא אלא אם כוון לעצמו יצא אף שלא נחטין להוציא להשמוע וקשה לר"י, והגאון מהר"א מוילנא זצ"ל פי' מדקתני לא יצא בלשון יחיד ולא קתני בלשון רבים לא יצאו ש"מ דקם המשמיע לא יצא אלא השומע יצא אף דלא נחטין לו המשמיע^[א] והיא היא אלא שגבר הגאון פשוטים קצת יותר והכן ודו"ק:

ליקוטי רש"י

עושות מלחמה. נלחמות (שמות יז יא). ע"י ג.ם. על בלגים שקורין פורק"א נלע"י וכן (רש"י ה' וכןם על הגזעה (שם מע) אר"ס נמי (שם יג) שא"י נם ולמי שהא גזיה לאות ולחיה קוראו נם. ב"י הגדול. (מהדרש רבה) אפי' כלל או חומר נוטין היה מוק ומתונה והולך אלא שגשעה הנחת ממנה להמית לך נא' וכן וראה אותו רחיה בעלמא ונגשית הנחש נא' והיטי והיה אם נשך הנחש את אש והיטי וגו' שלא היה ממנה שך הנחש להתרפאות אלא א"כ מביע צו בכונה ואמרו רבותינו וכי נחש ממית או מחיה אלא בזמן שהיו ישראל מתחללין כלמי מעלה ומשעבדין את לנפ לאפיה שבשמים היו מתרפאים ואם לאו היו נמוקים (נ"ל מוקים) [מהדר כ"א ח]. גיבורים. נמוק והולך לו. מתונה והולך לו. ומשך לנחמה [ברכות א:א]. אנדרדוגים. שיש לו זכרות ונקבות ורשעים ב"ב קדוה. יום תרועה. משמע יום אחד בללד ערכין ג:]. שוה הוי"ו^א ראש השנה לתקיעה. בפשוטין ואף על גב דתקיעתו צינל לא תפלה ולא לזכרון אלא לסימן שלום עבדים והשמעת מלכות שדות אפילו הכי מדרגה השנה נעי למעגדים דגמתיין לה לגוריה שיה שביע שביע נפקין תתלא (לקמן דל). ולברכות. דעני למומר משע ברכות ביום הכפורים של יוצל ונפיל כו:.

הנהגות וצינונים

א צ"ל וקתני יצא (ותיבת "לא" נמחק) וכ"ה בכת"י וברפ"י וברש"י כתי' (בית מאיר, ראש משבד, עיי"ש ביאורם) ועי' הגר"ב רנשבורג ויד דוד בבבאור הג"י שלפנינו, ובניא מכת"י ליתא כלל החיבות וקתני לא יצא" והוא ערוך מכולם (דק"ס): **ב** בכת"י נוסף "לעצמו: **ג** תיבות "לומר לך" ליתא בכת"י ובמשניות רפ"י: **ד** כתי' (ובכוונתו (ועי' ברע"ב): **ה** כתי' אינו מוציא אחרים ידי חובתן, ועי' מלאכת שלמה ורש"י:

ו בדפוס קראקא נוסף **בהגנים ולוים:** **[ז]** בכת"י וברפ"י נוסף ולוים, והיא הנוסחא הנכונה (דק"ס, עיי"ש), ועי' טורי אבן: **ח** בכת"י וברפ"י נוסף נמי וכ"ה בערכין: **ט** [גוי' הר"ף והרא"ש רחבם] (גלויות): **י** כתי' לשמי: **י** נדפיל (בדפועל בסמוך): **ל** עי' באה"מ שמוסיף אב"ל הלויים (וכמו לעיל בסמוך): **מ** נדפיל ההוא, וכ"ה בתוס' הרא"ש: **נ** יש להוסיף וגו', כ"ה ברש"י (באה"מ): **ס** כתב היעב"ץ בלי ספק לא מפי הגר"א יצאו, עיי"ש בילקו"מ:

איכוון ותקע ל"י. תחכוין לתקוע בשמי' להוציאני ידי חובתי: **משמיע בעי כוונה**. להוציא השומע: **מתני'** והיה כאשר ירים משה ידו וגו': **גמ'** ועבדים משוחררין. אכל עבדים לא דכל מנזה שאין האשה חייבת בה אין העבד חייב בה: **וטומטום ואנדרדוגים**. שמה

זכר הוא: **ומי שחציו עבד**. משום דל חירות שבו: **וטומטום אינו מוציא את מינו**. טומטום כמותו שמה תוקע זה נקבה וחציו זכר: **אנדרדוגים מוציא מינו**. אנדרדוגים כמותו דאי בתר זכרות אולת שניהם חייבין ואי בתר נקבות אולת שניהן פטורין: **מי שחציו עבד כו', דלא אחי דל עבדות דמשמיע ומפיק דל חירות דשומע:** ה"ג **בהגים ולוים** מקדישין לעולם וגואליין לעולם. זו היא גירסת רבינו יצחק הלוי ושאר רבותי גורסין מוכרין לעולם וגואלין לעולם ושמהין משניות הן במסכת ערכין (דף כו: דף נג:). וצין מקדישין וצין מוכרין תרוייהו משנה יתירה נינהו אלא אידי דתנא התם גבי ישראל (שם דף כד:). אין מקדישין לפני היוצל פחות משתי שנים ולא גואלין אחר היוצל פחות משנה תנא גבי כהנים מקדישין וגואלין ואידי דתנא גואלין ומקדישין גבי הדדי תנא נמי גבי גואלין דמכירה מוכרין לעולם והכי מוקים במסכת ערכין (דף כו:). ומהו גואלין לעולם לפי שנאמר בישראל **במוכר בית זערי חומה** (ויקרא כה) ואם לא יגאל עד מלאה לו שנה תמימה נחלט אצל בלויים גאולת עולם תהיה ללוים ולפי שנאמר בישראל המוכר שדה אחוזה (סע) במספר שני תצאות ימכר לך שאינו מותר לגאול פחות משתי שנים" אצל לויים גואלין מיד לפי^א שנאמר במקדיש שדה אחוזה (שם כו) ואם לא יגאל את השדה צעלים ומכר גוצר את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד אלא יוצאה לכהנים **צינל^ב הלויים גואלין לעולם^ב** והאי דלמנרי' הכא ליתנהו צמנות יוצל קאי אמקדיש שדה אחוזה ולא גאלה ומכרה גוצר שאין יוצל מפקיע מיד המקדיש אם לוי הוא כדרך שמפקיע מיד ישראל: **קמ"י**. גרסי' ולא גרסינן נהי דליתנהו צהשמטת קרקעות כו' דהא ודאי איתנהו צין שלקחו הס מישראל מחזירין צינל דלא נפקי לויים מכלל כל המנות והדינין צין שלקחו ישראל מהן מן האלפים אמה שניתנו לחן לעריהם יוצל צינל ואפי' צתי ערי חומה שאין חוזרין לישראל צינל חוזרין להם דכתבי (שם כה) ואשר יגאל מן הלויים וגו': **אע"פ שיצא מוציא**. שהרי כל ישראל **ערצין זה צוה^א** למנות: **חזן מברכת הלחם והחין**. ושאר ברכת פירות וריתני שאין חוצה אלא שאסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה" **וצו אין כאן ערצות שאינו חוצה על האדם לא ליתנהו ולא ליצריך:**

ברכת

ליחייבו קמ"ל: מי שחציו עבד וחציו בן חורין אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו: אמר רב הונא ולעצמו מוציא א"ל רב נחמן לרב הונא מאי שנא לאחרים דלא דלא אתי צד עבדות ומפיק צד חירות לעצמו נמי לא אתי צד עבדות ידידיה ומפיק צד חירות ידידיה אלא אר"נ אף לעצמו אינו מוציא

תניא נמי הכי **"מי שחציו עבד וחציו בן חורין אף לעצמו אינו מוציא לא את מינו כולן אע"פ שיצא מוציא** **"חזן מברכת הלחם וברכת היין שאם לא יצא מוציא ואם יצא אינו מוציא בעי רבא"**

לעבור במתכוין להוסיף על מה שכתוב בזמן לא בעי כונה: אמר רבי זירא לשמעיה איכוין ותקע לי אלמא קסבר משמיע בעי כונה והתנן היה עובר אחורי בית הכנסת ושמוע קול שופר או קול מגילה כו' ודחיה הכא בש"צ עסקינן דדעתיה להשמיע לכ"י. ח"ש נחכוין שומע ולא נחכוין משמיע כו' ופשוטה היא ואסיקנא כתנאי דתניא התוקע תוקע לפי דרכו ושומע שומע לעצמו ויצא א"ר יוסי בד"א בשיצ אבל ביחיד לא יצא עד שיתכוון שומע ומשמיע לו: מתניתין זה הכלל כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים י"ח. ת"ר הכל חייבין בתקיעת

ראוהו בית דין פרק שלישי ראש השנה כמ.

דתנן **בהגים ולוים מקדישים לעולם וגואלים לעולם** **הלוי ושאר רבותיו גורסין מוכרין לעולם וגואלין לעולם ושמהין משניות הן במסכת ערכין (דף כו: דף נג:)** וצין מקדישין וצין מוכרין תרוייהו משנה יתירה נינהו אלא אידי דתנן התם גבי ישראל (שם דף כד:).

אין מקדישין לפני היוצל פחות משתי שנים ואין גואלין אחר היוצל פחות משנה תנא סיפא נמי מקדישין וגואלין ואידי דתני מקדישין וגואלין גבי הדדי תנא נמי גבי גואלים דמכירה מוכרין לעולם הכי מוקים לה צמס' ערכין (דף כו:). וגואלין לעולם היינו לפי שנאמר בישראל המוכר שדה אחוזה במספר שני תצאות ימכר לך שאינו מותר לגאול פחות משתי שנים אצל לויים גואלין מיד וגואלים לעולם ומקדיש היינו לפי שנאמר צמקדיש שדה אחוזה לא יגאל עוד אלא יוצאה לכהנים צינל והלויים גואלין לעולם ועמה גי' רבינו יצחק הלוי ניחא שאין היוצל מפקיע מיד המקדיש אם הוא לוי כמו בישראל אצל מכירה וגאולה שגואל מיד א"נ צצתי ערי חומה שאין נחלטות לסוף שנה מה ענין זה למנוה דיוצל אע"ג דאין זה נוהג אלא בזמן שהיוצל נוהג מ"מ לא משמע הכי לישנא דליתנהו צמנות דיוצל ועוד שמשנה ראשונה הוה ליה לאיתויי דההיא^א דמקדישין לעולם שהיא צפרק אין מקדישין (שם דף כו:). ולא ההיא דמוכרין לעולם דמתניתין היא צפרק בתרא דערצין (דף נג:)^ב:

קא משמע ל"ן נהי דליתנהו בהשמטת קרקע בהשמטת כספים ושלוח עבדים מיהא איתנהו. כך כתוב ברוב ספרים וצקונטרס גרס קא משמע לן ותו לא ולא גרס נהי דליתנהו צהשמטה דודאי איתנהו צין שלקחו הס מישראל מחזירין דלא נפקי מכלל המנות צין שלקח ישראל מהן מן האלפים אמה שניתנו להם חזן לעריהם יוצל צינל ואפילו צתי ערי חומה שאין חוזרין לישראל צינל חוזרין להם שנאמר ואשר יגאל מן הלויים^א כן הקשה צקונטרס ואין זו קושא גמורה שהרי יש לפרש דהשמטת קרקע קרי מקדיש שדה אחוזה ולא גאלה ומכרה גוצר שאין יוצל מפקיעה מיד מקדיש אם הוא לוי כדרך שמפקיעה אם הוא ישראל שיוצאה לכהנים צינל ונהי דליתנהו צהשמטת קרקע דקאמר היינו בכל דין השמטת קרקע אצל זה ודאי קשיא דהוה ליה למימר צהשמטת קרקע דמכירה מיהא איתנהו כגון מכרו להם שדה או מכרו הס לאחרים כי היכי דחשיצ צהשמטת כספים ושלוח עבדים ועוד מה ענין השמטת כספים אצל יוצל הא צהדיא תנא צספרי צפרשת ראה^א דשציעית משמטת כספים ואין יוצל משמט כספים דממעט ליה מוחה דצר השמיטה שמוט^ב שמיטה משמט כספים ולא יוצל זה דוחק לומר דנקטיה לרצי דלרצי תליה השמטת כספים צינל כדאמר צהשולת (גיטין דף לו: ושם) דזמן שהיוצל נוהג השמטת כספים נוהגת:

תניא נמי הכי **"מי שחציו עבד וחציו בן חורין אף לעצמו אינו מוציא תני אהבה בריה דר' זירא 'כל הברכות כולן אע"פ שיצא מוציא** **"חזן מברכת הלחם וברכת היין שאם לא יצא מוציא ואם יצא אינו מוציא בעי רבא"**

לעבור במתכוין להוסיף על מה שכתוב בזמן לא בעי כונה: אמר רבי זירא לשמעיה איכוין ותקע לי אלמא קסבר משמיע בעי כונה והתנן היה עובר אחורי בית הכנסת ושמוע קול שופר או קול מגילה כו' ודחיה הכא בש"צ עסקינן דדעתיה להשמיע לכ"י. ח"ש נחכוין שומע ולא נחכוין משמיע כו' ופשוטה היא ואסיקנא כתנאי דתניא התוקע תוקע לפי דרכו ושומע שומע לעצמו ויצא א"ר יוסי בד"א בשיצ אבל ביחיד לא יצא עד שיתכוון שומע ומשמיע לו: מתניתין זה הכלל כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים י"ח. ת"ר הכל חייבין בתקיעת

עין משפט
גרי מצוה

מוח א מיי' פ"צ מהל' שופר הלכה ה טור ש"ע א"ח ס"י תקפט סעיף ט: **מח** ב מיי' שם וטור ש"ע שם סעיף ט: **ג** ג ד מיי' שם הל' ב וטוש"ע שם סעיף א ב: **נא** ד מיי' שם הל' א: **נב** ו ז מיי' שם הל' ג וטור ש"ע שם סעיף ד: **נג** ח מיי' פ"ד מהלכות ערכין הלכה כא: **נד** ט מיי' פ"צ מהלכות שופר הלכה ג טור וש"ע א"ח ס"י תקפט סעיף ה: **נה** י מיי' פ"א מהלכות גרנות הלכה י טור א"ח ס"י תרלז: **נו** כ מיי' שם וטוש"ע א"ח ס"י קצו סעיף יט וכי' ר"ג סעיף ב וסימן רעג סעיף ד (רכ) אלפס כאן וצב"י ע"פ דף קס:

תורה אור השלם

א וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יִרְיֶה מִשֶּׁה יְדוּ וְגִבֹּר וְשָׂרָא וְכַאֲשֶׁר יִיחַ יְדוּ וְגִבֹּר עֲקֻלָּק: [שמות יח יא]
ב וַיֹּאמֶר יי' אֶל מִשֶּׁה עֲשֵׂה לְךָ שַׂרָף וְיָשִׁים אוֹתוֹ עַל גִּם וְהָיָה כֵּל הַנְּשֹׁק וְרָאָה אוֹתוֹ יְהי' [במדבר כא ח]
ג וּבַחֲדָשׁ הַשְּׂבִיעִי בַּאֲדָר לַחֲדָשׁ מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָּכֶם כֹּל מִלְּאֻקֶּת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשֶׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָּכֶם: [במדבר כמ: א]
ד וּבְיוֹם שְׁמִחָתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרָאשֵׁי הַחֲשֻׁבִּים וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצֹצְרוֹת עַל עֹלֹתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם וְהָיָה לָכֶם לְזִכְרוֹן לְפָנַי אֱלֹהֵיכֶם: אֲנִי יי' אֱלֹהֵיכֶם: [במדבר כח: יז]

רבינו חננאל

כבכור מתנה אחת והיא מצותו כדתנן בפרק איהו מקומן של זבחים הבכור והמעשר והפסה קדשים קלים שהיטתן בכ"מ בעורה ודמן טעון מתנה אחת כו' הנה כיון שהוה מרס הבכור מתנה אחת גמר מצותו ועברה ליה זמניה וקתני ר' יהושע כשנתת עברת על כל תוספי ועשית מעשה בידך לאו משום דאמר כיון דאלו מחזרמי בכור אחר הוי מדי מיניה כוליה יומא זמנו הוא: ר' יוחנן ודלמא ר' יהושע סבר מצות עובר עליהן אפי' שלא בזמן אן הכי קאמרי' רב שימי ופוסה היכי שביק מתניתין אמאי לא מותיב מהא מתני' דסבר מתני' כיון דאילו מחזמי ליה צבורא אחרינא הדר מבדך כולי יומא זמניה הוא כלומר טעמא חדא נינהו אמאי מותיב מהאי ופרקינן רב שימי סבר התם גבי בכור לא סגי דלא מדי הלכך זמניה הוא הכא אי בעי מצלי אי בעי לא מצלי: ואסיקנא אלא אמר רבא לצאת ידי חובה מצות לא בעו כונה

לעבור במתכוין להוסיף על מה שכתוב בזמן לא בעי כונה: אמר רבי זירא לשמעיה איכוין ותקע לי אלמא קסבר משמיע בעי כונה והתנן היה עובר אחורי בית הכנסת ושמוע קול שופר או קול מגילה כו' ודחיה הכא בש"צ עסקינן דדעתיה להשמיע לכ"י. ח"ש נחכוין שומע ולא נחכוין משמיע כו' ופשוטה היא ואסיקנא כתנאי דתניא התוקע תוקע לפי דרכו ושומע שומע לעצמו ויצא א"ר יוסי בד"א בשיצ אבל ביחיד לא יצא עד שיתכוון שומע ומשמיע לו: מתניתין זה הכלל כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים י"ח. ת"ר הכל חייבין בתקיעת

עין משפט

גר מצוה

נז א ב מי' פ"א מהל' נזכות הלכסי סמג עשין כח טור ש"ע א"ח סי' קסז סעיף כ וסי' רעג סעיף ד וסימן חפד סעיף א:
ג ה טו ש"ע שם סי' קסז סעיף יט:
ז ח ד טו ש"ע שם סי' תרכג סעיף ג:

א ה מיי' פ"ג מהלכות שופר הלכה ו סמג עשין מה טור ש"ע א"ח סימן תקפת סעיף ה:

ב ו ז מיי' שם הלכה ח והלכה ט:

ג ח מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה א:

ד ט מיי' פ"ג מהלכות שופר הלכה ו:

רבינו חננאל

שופר כהנים ליום וישראלים גרים ועבדים משוחררים טזמטוס ראנדורגיניוס ומי שחציו עבד וחציו בן חורין טזמטוס אינו מוציא מוטטוס כמותו שמה נקיבה היא ואותו הטזמטוס זכר אנדרורגיניוס מוציא מינו מי שחציו עבד וחציו בן חורין אינו מוציא לא מינו ולא שאינו מינו:
אמר מר כהנים ליום וישראלים חייבים פשיטא ואסיקנא כהנים איצטריכא ליה סד"א הואיל ותנן שוה היובל לראש השנה לתקיעה ולברכות מאן דאיתיה במצוה דיובל איתיה במצוה דראש השנה. והני כהנים הואיל וליתנהו במצוה דיובל דתנן כהנים ליום מוכרין לעולם וגואלין לעולם אימא במצוה דר"ה לא מחייבי קמ"ל נהי דליתנהו בהשמיטת קרקע בהשמיטת כספים ושילוח עבדים מיהא איתנהו: מי שחציו עבד וחציו בן חורין. אמר רב נחמן אף לעצמו אינו מוציא. תניא נמי הכי כו': תני **אחבה בריה דר' זידא** כל הברכות כולן אע"פ שיצא מוציא חוץ מברכת הלחם המוציא לחם מן הארץ וברכת היין בורא פרי הגפן שאם לא יצא מוציא ואם יצא אינו מוציא: ירושלמי בברכות פרק מי שמתו מוטל לפניו תני כל מצות שאדם פטור אדם מוציא את הרבים י"ח חוץ מברכת המזון והתנינן כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא הרבים ידי חובתו הא מחוייב אע"פ שיצא מוציא. א"ר אילא שאני בברכת המזון דכתיב ואכלת ושבעת וברכת מי שאכל הוא יבקר: בעי רבנא ברכת הלחם של מצוה שצריך לברך המוציא ועל אכילתו מצוה. וברכת היין של קדוש היום שצריך לברך ברכת היין וברכת קדוש היום מהו מי אמרנן כיון דחובה היא מפיק או דלמא ברכה לאו חובה היא. ופשטי לה מהא דאמר רב אשי כי הוינן בי רב פפי הוה מקדש לן וכי הוה אתו אריסיה מדברא הוה מקדש להו שמעינן מינה שאע"פ שיצא מוציא וה"ה לברכת הלחם של מצוה: ת"ר לא יפרוס אדם פרוסה

לאורחין א"כ אוכל עמהן **היו תוקעין אבל לא במדינה** משחרב בהמ"ק התקין ריב"ז כו'. אוקמה רבא דמדאורייתא אפילו בגבולין שרי למתקע ביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת דהא תנן דבי ר' ישמעאל כל מלאכת עבודה לא תעשו יצא תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה ומפני מה אסורה גזירה שמא יטלנה מי שאינו בקי וילך אצל בקי ללמוד ויעביר השופר ד' אמות לרח"ר והיינו טעמא דלולב והיינו טעמא דמגילה: **ת"ר פעם אחת שחל ר"ה להיות בשבת.** אריב"ז לבני בתירה נתקע אמרו ליה נדון אמר להו נתקע ואח"כ נדון. לאחר שתקעו אמרו לו נדון אמר להו כבר נשמעה קרן ביבנה ואין משיבין אחר מעשה: **מתני** אמרו לו **אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו בית דין.** גס הת"ק כך אמר התקין ריב"ז שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו ב"ד ופרקינן איכא בינייהו בי דינא דאיקראי כלומר מקום שאין שם חכמים קבועין לב"ד ועכשיו נודמן לחכמים ב"ד ובאו שם עובדי דרך. ת"ק סבר אין תוקעין ותנא דאמרו לו סבר תוקעין דגריסין בגמרא דהמוכר פירות לחבירו ולא צימין (דף צג ע"ב) כל תנא בתרא לטפויי מלחא אחי לפיכך אמרו כי התנא דאמרו לו דהוא תנא בתרא אית ליה בי דינא דאקראי: **כל מקום שיש בו ב"ד.** אמר רב הונא ועם ב"ד. כלומר זו התקיעה שחל להיות בשבת אינה אלא בפני [ב"ד] בלבד וזולתי בירושלים מותבי רבא ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה שכל עיר שהיא רואה או שומעת כו'. פירושה לא תני ועוד אלא שיש שם דבר אחר שירושלים יתירה על יבנה וזולתי זה לפיכך תני ועוד ואמרי' איזהו אם תאמר שהיו בירושל' תוקעין יחידאין וביבנה לא. והאמר ר' יצחק כי הוה מסיים ש"ץ תקיעתא ביבנה לא הוה שמע איניש קל אוניה מקל תקיעתא דיחידאי פי' שהיו תוקעין יחידאין ביבנה כל מי שלא שמע התקיעות מפי ש"ץ שבא מאחר שסיים היה כל יחיד ויחיד תוקעין יחידי כדי לצאת ידי חובה שלא שמעו התקיעות מפי ש"ץ ואסיקנא כי היו תוקעין בזמן ב"ד ואפי' שלא בפני ב"ד. קשיא לרב הונא ופריך הכי קאמר בירושלים היו תוקעין בין בפני בית דין בין שלא בפני בית דין וביבנה לא היו תוקעין אלא בפני בית דין:

כט:

ראוהו בית דין פרק שלישי ראש השנה

ברכת

מהו כיון דלא הגאון^[ט] הן:

הדרן עלך ראוהו בית דין

אבל לא במדינה. לא צירושלים

ולא צגולים כדפירש

צקונטרס והא דקמני כל עיר שרואה ושומעת תוקעין זה היינו לאחר חורבן שתיקן רבן יוחנן בן זכאי וא"ת ומי"ש מלולצ שהיה ניטל אפילו צגולין בזמן שזהמ"ק קיים כדמשמע צלולצ (הגזול) [וערצה] (סוכה ד' מג. ושם) שהיו מוליקין לולציהן לצהכ"נ וי"ל דשאני לולצ שאינו אלא טלטול צעלמא^[י] הואיל ואשתרי צמקדש לא החמירו צמדינה אצל תקיעת שופר מעשה חכמה ומיהו קשיא דלאחר חורבן הצית הקילו טפי צשופר מצלולצ שתיקן רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין צכל מקום שיש צ"ד אצל לולצ לא אשתרי כדמשמע החם דמוקי לה ההיא דמוליקין לולציהן בזמן צית המקדש וצגולין משמע דזומן שאין צית המקדש קיים לא הותר צשום מקום וי"ל דשופר שהוא להעלות זכרוניהם של ישראל **לאִהְיֶה** שצשמים^[י] לא רנו לצטל לגמרי וכיון דתקון צחד צ"ד תקון צכל מקום שיש צ"ד אע"פ שזומן הצית לא היה אלא צמקדש דוקא ועוד יי"ל^[י] דצדין הוא צלולצ יהיה דומה צגולין יותר משופר שצראש השנה לא היה ידוע קציעות החדש אלא צירושלים אצל יום ראשון צלולצ היה ידוע צגולין:

הא מלאכה היא דאיצטריך בו. קשיא אדרצה אי מלאכה^[י]

לא איצטריך קרא דהא מכל מלאכה לא תעשו^[י] נפקא ומשום דלאו מלאכה היא איצטריך קרא ונראה לי דאי לאו מלאכה היא הא פשיטא דליכא למיסרה אצל אי מלאכה היא איצטריך קרא סלקא דעתך אמינא תשתרי משום דכתיב יום תרועה יהיה לכם ואפילו צצנת ולהכי איצטריך קרא למיסרה ויום תרועה מוקי לה צחול: **כל מלאכת עבודה לא תעשו.** צי"ט כתיב והוה מני לחתוי

כל מלאכה לא תעשו^[י] דאף ציום שנת לא איתסר אע"ג דלא כתיב ציה עבודה^[י]: **רדיית הפת.** פירש רצינו חננאל רדייה דהכא לאחר אפייה ושרי לכחחילה ורדייה דריש מסכת שבת (דף ג:) דהחירו^[י] לו לרדות קודם שיצא לידי אפייה דאיסור סקילה או לא החירו דמשמע דאסור מדרצנ^[י] צרודה הפת צעוד שהיא עיסה דהוא כעין לש שמרככו כשרודהו צידו וצחנס דחק דהך דהכא נמי לא שריא אלא מדאורייתא

כדמוכת צפרק כל כתיבי (שנה דף קיז:) גצי מציל פת מן התנור שמציל מזון שלשה סעודות דקאמר כשהוא רודה לא ירדה צמרדה אלא צסכין וכן תקיעת שופר אסור מדרצנן כדמוכת צצ' כסוי הדס (פולין דף פד:) דקאמרין תקיעת שופר צגולין מוכיח שספיקה דומה יו"ט ואין ודאה דומה שנת ואפילו הכי לא היו אוסרין אי לאו משום דרצה שמה יעצירו^[י]: **שמא** יצאנו ויעבידנו ארבע אמות. הא דלא נקט שמה יוצאנו מרשות היחיד לרשות הרצים פי' צקונט' צסוכה (דף מה.) משום דלא פסיקא דאס הגציהו על מנת להצניעו ונמלך והוציאו פטור^[י] וקשיא דגצי העצרת ד' אמות נמי לא מיתייצ אלא א"כ הגציהו על מנת להעצירו ד' אמות ונראה דמרשות היחיד לר"ה אית ליה הכירה וליכא למיגזר אצל צרשות הרצים וימנין דלאו אדעתיה ומעציר ארצע אמות: [ועין מוספות מגילה ד: ומוס' סוכה מה. ומוספות צילה יח.]

ברכת ה"חם. דמנה וצרכת היין דקידוש מצעיא ליה דוקא מהו כיון דלא הגאון^[ט] הן:

הדרן עלך ראוהו בית דין

ברכת הלחם של מצה וברכת היין של קידוש היום מהו כיון דחובה הוא מפיק או דלמא ברכה לאו חובה היא ת"ש אדאמר רב אשי כי הוינן בי רב פפי הוה מקדש לן וכי הוה אתי^[ט] אריסיה מדברא הוה^[ט] מקדש להו ת"ר גלא יפרום אדם פרוסה לאורחין אלא אם כן אוכל עמהם יאבל פורס הוא לבניו ולבני ביתו כדי לחנכן במצות ובהלל יובמגילה אף על פי שיצא מוציא:

הדרן עלך ראוהו בית דין

יום טוב ישל ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה משחרב בהמ"ק התקין רבן יוחנן בן זכאי ושיהו תוקעין בכל מקום שיש בו ב"ד אמר רבי אלעזר לא התקין רבן יוחנן בן זכאי אלא ביבנה בלבד אמרו לו אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו בית דין ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה ושכל עיר שהיא רואה ושומעת וקרובה ויכולה לבוא תוקעין וביבנה לא היו תוקעין אלא בב"ד בלבד: **גמ'** מנה"מ אמר רבי לוי בר לחמא אמר רבי חמא בר חנינא כתוב אחד אומר **שבתון וצרון תרועה** וכתוב אחד אומר **יום תרועה יהיה לכם** לא^[י] קשיא כאן ביו"ט שחל להיות בשבת כאן ביום טוב שחל להיות בחול אמר רבא אי מדאורייתא היא במקדש היכי תקעינן ועוד (ה) הא לאו מלאכה היא דאיצטריך קרא למעוטי דתנא^[י] דבי שמואל^[י] כל מלאכת עבודה לא תעשו יצתה^[י] תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא^[י] חכמה ואינה מלאכה אלא אמר רבא מדאורייתא מישראל שרי ורבנן הוא דגזור ביה כדרבה דאמר רבה^[י] הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיאינ בתקיעת שופר גזירה^[י] שמא יצאנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבידנו ד' אמות ברה"ר והיינו טעמא דלולב

והיינו טעמא דמגילה: משחרב בהמ"ק התקין רבי יוחנן בן זכאי כו': תנו רבנן פעם אחת חל ראש השנה להיות בשבת [והיו כל הערים מתכנסין^[י]] אמר להם רבן יוחנן בן זכאי לבני בתירה נתקע אמרו לו נדון אמר להם כבר נשמעה קרן ביבנה ואין משיבין לאמר רבי אלעזר לא התקין רבן יוחנן בן זכאי אלא ביבנה בלבד אמרו לו אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו ב"ד: אמרו לו היינו ת"ק איכא בינייהו בי דינא דאקראי: אמרו לו אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו ב"ד: אמר רב הונא ועם ב"ד. כלומר זו התקיעה שחל להיות בשבת אינה אלא בפני [ב"ד] בלבד וזולתי בירושלים מותבי דאקראי: אמרו לו אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו ב"ד: אמר רב הונא ועם

ברכת ה"חם. של אכילת מנה שמצרכין (לפני^[י]) המוציא: וברכת היין. שמצרכין לפני קידוש: מהו. על אכילת מנה ומקדש ישראל לא תיצעי לך דמוצה נינהו ומפיק אלא צרכת המוציא וצרכת היין מיצעיא לן שאין צאות אלא לפי שהמצרך צריך שיטעום^[י] ואי אפשר

ליהנות צלא צרכה אי נמי לא טעים איהו אי אפשר דלא יהיצ ליה למד מייניהו למטעם וצעי צרכה מאי: **כיון דחובה היא. אכילת מנה מוצה עליו וכן קידוש היום מוצה עליו ואי אפשר שלא צהנאה והנאה אי אפשר צלא צרכה נמנאח המוצה תלויה בצרכת הנאה ומפיק: או ד"מא.** צרכת ההנאה לאו מוצה למצה אחיא שאף צכל ההניות היא נוהגת: **לא יפרום. צרכת המוציא כדאמרין לעיל שאינה מוצה עליהם לא יאכלו ולא יצרכו:**

הדרן עלך ראוהו בית דין

יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין. צגמרא מפרש לה: **אבל** לא במדינה. לא צירושלים ולא צגולין: **לא** ביבנה. שהיתה שם סנהדרי גדולה צימיו וכן צכל מקום שגלתה סנהדרין אצל לא צצית דין של עשרים ושלשה: ועוד זאת היתה ירושלים. צעודה צצנינה יתירה צנתקיעת שנת על יצנה: שכל עיר שרואה. את ירושלים: ושומעת ויכולה לבא כו'. מפרש צגמרא מאי תנא דקאמר ועוד: **גמ'** וצרון תרועה. ולא תרועה ממש אלא מקראות של תרועה יאלמרו: **מלאכה היא.** צתמיה: גזירה שמא יצאנו וכו'. וצמקדש לא גזור דאין איסור שנות דרצנן צמקדש^[י]: (ג) ודיוו כל הערים. שסציות יצנה: מתכנסים. לשם לשמוע תקיעה משלומי צית דין לפי שהיו רגילין כן צירושלים: בני בתירה. גדולי הדור היו: נדון. אם יש לגזור אף צמקום צית דין שמה יטלנו: ואין משיבין לאחד מעשה. גנאי הוא שנוציא לעו טועים על עצמינו: בית דין דאקראי. למנא קמא תקעינן ותנא דאלמרו לו סצר אחד יצנה ואחד כל מקום שיש צו צית דין קצוע דומיא דיצנה: ועם

והיינו טעמא דמגילה: משחרב בהמ"ק התקין רבי יוחנן בן זכאי כו': תנו רבנן פעם אחת חל ראש השנה להיות בשבת [והיו כל הערים מתכנסין^[י]] אמר להם רבן יוחנן בן זכאי לבני בתירה נתקע אמרו לו נדון אמר להם כבר נשמעה קרן ביבנה ואין משיבין לאמר רבי אלעזר לא התקין רבן יוחנן בן זכאי אלא ביבנה בלבד אמרו לו אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו ב"ד: אמרו לו היינו ת"ק איכא בינייהו בי דינא דאקראי: אמרו לו אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו ב"ד: אמר רב הונא ועם

ברכת ה"חם. של אכילת מנה שמצרכין (לפני^[י]) המוציא: וברכת היין. שמצרכין לפני קידוש: מהו. על אכילת מנה ומקדש ישראל לא תיצעי לך דמוצה נינהו ומפיק אלא צרכת המוציא וצרכת היין מיצעיא לן שאין צאות אלא לפי שהמצרך צריך שיטעום^[י] ואי אפשר ליהנות צלא צרכה אי נמי לא טעים איהו אי אפשר דלא יהיצ ליה למד מייניהו למטעם וצעי צרכה מאי: **כיון דחובה היא. אכילת מנה מוצה עליו וכן קידוש היום מוצה עליו ואי אפשר שלא צהנאה והנאה אי אפשר צלא צרכה נמנאח המוצה תלויה בצרכת הנאה ומפיק: או ד"מא.** צרכת ההנאה לאו מוצה למצה אחיא שאף צכל ההניות היא נוהגת: **לא** יפרום. צרכת המוציא כדאמרין לעיל שאינה מוצה עליהם לא יאכלו ולא יצרכו:

ברכת הלחם של מצה וברכת היין של קידוש היום מהו כיון דחובה הוא מפיק או דלמא ברכה לאו חובה היא ת"ש אדאמר רב אשי כי הוינן בי רב פפי הוה מקדש לן וכי הוה אתו אריסיה מדברא הוה מקדש להו שמעינן מינה שאע"פ שיצא מוציא וה"ה לברכת הלחם של מצה: ת"ר לא יפרוס אדם פרוסה לאורחין א"כ אוכל עמהן **היו תוקעין אבל לא במדינה** משחרב בהמ"ק התקין ריב"ז כו'. אוקמה רבא דמדאורייתא אפילו בגבולין שרי למתקע ביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת דהא תנן דבי ר' ישמעאל כל מלאכת עבודה לא תעשו יצא תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה ומפני מה אסורה גזירה שמא יטלנה מי שאינו בקי וילך אצל בקי ללמוד ויעביר השופר ד' אמות לרח"ר והיינו טעמא דלולב והיינו טעמא דמגילה: **ת"ר פעם אחת שחל ר"ה להיות בשבת.** אריב"ז לבני בתירה נתקע אמרו ליה נדון אמר להו נתקע ואח"כ נדון. לאחר שתקעו אמרו לו נדון אמר להו כבר נשמעה קרן ביבנה ואין משיבין אחר מעשה: **מתני** אמרו לו **אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו בית דין.** גס הת"ק כך אמר התקין ריב"ז שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו ב"ד ופרקינן איכא בינייהו בי דינא דאיקראי כלומר מקום שאין שם חכמים קבועין לב"ד ועכשיו נודמן לחכמים ב"ד ובאו שם עובדי דרך. ת"ק סבר אין תוקעין ותנא דאמרו לו סבר תוקעין דגריסין בגמרא דהמוכר פירות לחבירו ולא צימין (דף צג ע"ב) כל תנא בתרא לטפויי מלחא אחי לפיכך אמרו כי התנא דאמרו לו דהוא תנא בתרא אית ליה בי דינא דאקראי: **כל מקום שיש בו ב"ד.** אמר רב הונא ועם ב"ד. כלומר זו התקיעה שחל להיות בשבת אינה אלא בפני [ב"ד] בלבד וזולתי בירושלים מותבי רבא ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה שכל עיר שהיא רואה או שומעת כו'. פירושה לא תני ועוד אלא שיש שם דבר אחר שירושלים יתירה על יבנה וזולתי זה לפיכך תני ועוד ואמרי' איזהו אם תאמר שהיו בירושל' תוקעין יחידאין וביבנה לא. והאמר ר' יצחק כי הוה מסיים ש"ץ תקיעתא ביבנה לא הוה שמע איניש קל אוניה מקל תקיעתא דיחידאי פי' שהיו תוקעין יחידאין ביבנה כל מי שלא שמע התקיעות מפי ש"ץ שבא מאחר שסיים היה כל יחיד ויחיד תוקעין יחידי כדי לצאת ידי חובה שלא שמעו התקיעות מפי ש"ץ ואסיקנא כי היו תוקעין בזמן ב"ד ואפי' שלא בפני ב"ד. קשיא לרב הונא ופריך הכי קאמר בירושלים היו תוקעין בין בפני בית דין בין שלא בפני בית דין וביבנה לא היו תוקעין אלא בפני בית דין:

מסורת הש"ס

עם הוספות

(א) שנת קיז: קלא: (ב) [פסחים סט. צילה ח: סוכה מצ: מגילה ד: (ג) פסחים קה: (ד) ביצה יא: (ה) ע"י סוכה מג, (ו) שבת קלא: (ז) [וע"י מוס' שנת קיז: ד"ה והתנא], (ח) [וע"י מוס' שנת ג: ד"ה החירו וכו'] וע"י צערוך ערך רד [ז, ט] שבת ה ע"ב.

הגהות הב"ח

(א) גמ' צמקדש היכי תקעינן ועוד (הא לאו) תא"מ וגי"צ צפי רש"י משמע דלא גרסינן להו אלא ה"ג ועוד מלאכה היא פי' צתמיה: (ב) רש"י ד"ה גזירה שמה כו' צמקדש הס"ד ואח"כ צ"ל ד"ה צני צמירה כו' וד"ה נדון וכו' שמה יטלנו הס"ד ולת"ר מה"ד כבר נשמעה קרן ביבנה שהיו כל הערים שסציות יצנה מתכנסים לשם כו' צירושלים הס"ד ואח"כ מה"ד ואין משיבין:

תורה אור השלם

(א) **צבר אל בני ישראל לאמר בחדש השביעי באחד לחדש יתיה לקם שבתון וצרון תרועה מקרא קריש:**

[ויקרא כג, ב]

(ב) **ובחדש השביעי באחד לחדש מקרא קריש יתיה לקם כל מלאכת עבדה לא תעשו יום תרועה יתיה לקם:** [במדינא כג, א]

ליקוטי רש"י

מדברא. שדה [קידושין פא:]-

הגהות וצינונים

(א) גירסת הרי"ף **אתו** (וכ"ה בבכ"י ובר"ח), וכדמסיים מקדש "להר", וברא"ש גורס כלפנינו, ומסיים מקדש **י"ה** (דבש תמר): [ג] בבכ"י הד"ר מקדש: [ג] כת"י **הא כיצד** כאן ביו"ט וכו': [ד] כת"י **והא תנא** דבי שמואל, וכצ"ל ע"פ הגהת הב"ח אות א (וכהגהתו כ"ה בבכ"י) וע"ע ר"ח: [ה] כת"י שהן חכמה ואינן מלאכה: [ו] ס"א (גליון): [ז] [צ"ל **לפניה**] (גליון): [ח] בבכ"י נוסף כאן דיבור בב"י מקום שיש בו בית דין. דמשחרב הבית ופסקו ב"ד שבמקדש נעשו כל בתי דינין שוין: ט] ג"א דהנהגתן (גליון) ובגנוי יוסף כתב דצ"ל כיון דלא להנאותן הן: [י] ת"י זה ש"ך אקושיא דלעיל (מהרש"א, וכ"ה בתוס' הרא"ש): [יא] יש להוסיף **היא** (באה"מ): [יב] [אולי צ"ל **לא תעשה כל מלאכה** שמות כן] (גליון) ובבאה"מ כתב דצ"ל מכל **מלאכת עבודה** לא תעשו: [מ] צ"ל **דאיבעיא אי** הותרו לו לרדות (באה"מ), וכע"ז בתוס' הרא"ש. וע"י דבש תמר ההינו לגיוסת הר"ח שם בשבת, אבל למאי דגריס שם רש"י ור"ף ורא"ש, פשיטא דמותר: [נ] בתוס' הרא"ש נוסף **היינו** בורדה:

רבי חנינא דנפיש זכותיה כל כך מתורתו ומעשיו הטובים המרבים, עד שבעבורם היה סמוך לבו שלא ישלט בו פעלת הכשפים.

אבל הענין כמו שכתבתי לעיל, כיון שבאמת אין בכחות המרכבה טמאה שום כח מעצמם חלילה, אלא שהוא יתברך קבע כחם למעלה מכחות טבעי הפוכים ומזלות, כדי שעל ידי זה יהא ביכולתם לעשות פעלות, אף גם לשנות סדרי טבעי המזלות, ובלתו יתברך הם אפס ותהו.

ויזכר המסכת

ולכן גם רבי חנינא, לא שבטח על זכות קדשת תורתו ומעשיו המרבים, רק שידע וישר בנפשו, שזאת האמונה קבועה בלבו לאמתה*, שאין עוד מלבדו יתברך שום כח כלל, והדביק עצמו בקדשת מחשבתו לבעל הכחות כלם, אדון יחיד המלא כל עלמין, ואין פאן שום שליטה ומציאות כח אחר כלל, לכן היה נכון לבו בטוח בזה, שלא ישלטו עליו פעלות הכשפים הנמשכים מכחות המרכבה טמאה, זה שאמר: לא מסתייעא מילתיך, "אין עוד מלבדו" כתיב.

ובאמת הוא ענין גדול וסגולה נפלאה, להסיר ולבטל מעליו כל דינין ורצונות אחרים, שלא יוכלו לשלט בו ולא יעשו שום רשם כלל, כשהאדם קובע בלבו לאמר, הלא ה' הוא האלקים האמתי, ואין עוד מלבדו יתברך שום כח בעולם וכל העולמות כלל, והכל מלא רק אחדותו הפשוט יתברך שמו, ומבטל בלבו בטול גמור, ואינו משגיח כלל על שום כח ורצון בעולם, ומשעבד ומדבק טהר מחשבתו רק לאדון יחיד ברוך הוא, כן יספיק הוא יתברך בידו, שממילא יתבטלו מעליו כל הכחות והרצונות שבעולם, שלא יוכלו לפעל לו שום דבר כלל.

הגה"ה וזהו ענין מאמרם זכרונם לברכה במשנה ר"ה (כ"ט א') "עשה לך שרף" (במדבר כא) וכו', וכי נחש ממית או נחש מחיה, אלא בזמן שישראל מסתפלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים וכו'. רצה לומר כשהסתכלו כלפי מעלה להנחש השרף, והתבוננו

רנת יצחק

שזאת האמונה קבועה בלבו לאמתה. לפי"ד רבינו מאי דקאמר הגמרא דנפיש זכותי ר"ל שהיתה מעלת נפשו גדולה וזכה שהי' האמונה קבועה בלבו לאמתה שאין עוד מלבדו ולכך לא ישלוט בו כשפים.

והעונש להוסיף על הנגזר כמו שהוסיף לחזקיה שנאמר הנני יוסף על ימך חמש עשרה שנה, וכיון שרבי חנינא נפיש זכותיה אין לו לידא מכחות המערכה של טומאה שהקב"ה ישנה הגזירה לפי זכויותיו.

בכחו הרע, ועם כל זה בטלוהו מלכם* ולא השגיחו על פחו הנורא, ושעבדו את לבם באמת רק לאביהם שבשמים לבד, היו מתרפאין. והוא אמתת ענין המתקת כחות הדינים בשרשם, והוא מבאר

למבין:

וזו הענין הוא גם כן בכלל פונת הזהר (בהקדמה דף י"ב סוף ע"א), פקודא רביעאה, למנדע דהני"ה הוא האלקים, כד"א "ינדעת היום וגו' כי הני"ה הוא האלקים", ולא תכלילא שמה האלקים בשמה דהני"ה. וכד ינדע בר נש דכלא חד, ולא ישוני פקודא, אפילו הווא ס"א יסתלק מעל עלמא כו', [המצנה הרביעית לדעת כי הני"ה הוא האלקים, כמו שנאמר וידעת היום וגו' כי הני"ה הוא האלקים. ולכלל שם אלקים בשם הני"ה וכו' וכשהאדם ידע שהכל אחד ולא ישים פרוד, אפלו הסטרא אחרא יסתלק מן העולם]. והבין.

וגם יגזור אמר ויקם לו*, לפעל ענינים ונסים נפלאים הפוף סדור כחות הטבעיים, כיון שמשעבד ומדבק טהר אמונת לבבו באמת בל תמוט רק לו יתברך לבד, ואצלו יתברך הכל שוה, כל רגע, לפעל בסדור הטבע שקבע או הפוף סדור הטבע.

כמו שמצינו ברבי חנינא בן דוסא, שהיה גזור אמר, ופועל כפי רצונו כל עת, הפוף סדור הטבע, כאמרו (תענית כה. א): "מי שאמר לשמן וידלק יאמר לחמץ וידלק", רוצה לומר, הלא אצלו יתברך שוה זה כמו זה, כנ"ל, וכן הספיק הבוור ברוך הוא בידו. וכהנה רבות אתו, כמוכא בש"ס מנפלאות עניניו:

רנת יצחק

וגם יגזור אמר ויקום לו. בחולין ז' א' גזר רבי פנחס בן יאיר על נהר גינאי לחלוק לו וחלק לו וי"ל שעשה כן כיון ששעבד ודבק טהר אמונת לבבו בהקב"ה, אולם האור החיים בפרשת בשלח (יד, כז) ביאר שכח ר' פנחס בן יאיר היתה מכח עמלו בתורה שהקב"ה התנה שהבריאה יהי כפוף לעמלי תורה יעו"ש בדבריו.

והתבוננו בכחו הרע ועם כ"ז בטלוהו מלכם. הרי מבואר בדברי רבינו שאילו לא התבוננו בכח הרע אע"פ שהיו משעבדים לבם לשמים לא היו מתרפאין כי אם אין מתבוננים בכחו הרע ועכ"ז מבטלין אותו לא הי' שעבודם לה' יתברך באמת אלא מחוסר הרגשת כח הרע, לכך צריכים מקודם להתבונן בכח הרע ועם כ"ז לבטלו מלבם ולשעבד לבם לה' באמת.

הדפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 239

באור מהר"פ

יא וקדשתם את וגו'. אולי משום דשנת השמיטה השביעית סמוכה ליוכל ויש שתי שנים קדושות סמוכות זו לזו על כן היא חביבה דאמר רשב"י יום תרועה וכו'.

אמרי יושר

יב אמר ר' תחליפא בעצרת אין כתיב חטאת. בפרשת פנחס כתיב ושעיר עזים אחד לכפר עליכם ולא כתיב חטאת בפרוש לפי שמעלה עליהם כאלו לא חטאתם א"ר תחליפא בראש השנה כתיב ועשיתם בפרשת פנחס הריני כי יותר נכון היה ב"ה שלא יזכיר חטאת וגאמר בו ושעיר עזים חטאת לזה השיב כי תיקנו באמרו ועשיתם ואתם מעלה אני עליכם כי ב"ה חדשה קמנה ונקייה.

ליקוטים

וכתיב ויקרא אסא אל ה'. ובמה שענו שם במצא שהכבי מכל הראשונים שנתן בידו כל הכושי עד לאין להם מחיה עם היותם רבים מאד וחיל אסא מעט בערכם אבל דוד אע"פ שנצטו כמה פעמים וענה ה' לא נצח המן רק כזה ביחד ועד שדוד היה גבור חיל אבל אסא לא היה בו כח אלא לרדוף ולא להרוג והוא היה רודף והקב"ה מפילם זכ"ש באיכה רבתי בפרק לא האמינו וזה נס יותר גדול. שנאמר וקדשתם את שנת החמישים שנה. קשה דשנת החמישים היא אחר שנת השמיטה וא"כ מה היא חובת השמיטה השביעית ואי משום דיובל בא אחריה היא חביבה בשבועות נמי לימא השביעי חביב שאחריו בא חג השבועות ויותר קשה לר' דאמר שנת חמישים עולה לכאן ולכאן והיה שנת השמיטה הבאה דא"כ בשמיטין השמיני חביב, וי"ל דסבירא ליה כרבנן דאמר אין היובל נהוג אלא א"כ יש עמו שביעית כדשנו בתורה כהנים, וי"ל דדוקא שביעית האחרון שמסד לו בעי אבל בשאר שנות השמיטה אין קפידא אם לא נשמרו הילכך נמצא שנת השמיטה השביעית חביב שהוא הוא הנורם ליוכל ועוד י"ל דמשום דשנת השמיטה השביעית סמוך ליוכל חביב שנמצאו שתי שנים קדושות סמוכות ובתכור השלמים יוסף כל אחר בשלמות כדכתיב לעיל במ"ד פס"ח גבי אינו דומה וכו' צריך אחד לזכות כי צדיקים בימים. משום דבעי לאמקוי מילתיה בחדשים לענין בחדש השביעי דעליה קיימן בדרך המדרש שביק נמי ימים להבא גבי חדשים (י"פ תורה). יב מתקשין כו' חביב. לא ידעתי מה שייך זה לקושיהם מה שמקשין על דחיית השופר בשבת. ואולי הוא להגדיל וא"כ יש רצון בתורה לזה.

בחדש שביעי. ונתנו בו מצות הרבה ר"ה שופר יה"כ תשובה מחילה סליחה וכפרה סוכה לולב ד' מינים ניסוך המים קרבנות הרבה שבעים פרים ערבה עצרת חג האסיף. יב ר' יוחנן וריש לקיש. בא לפרש מ"ש כאן זכרון תרועה מקרא קודש ובסדר פנחס כתוב יום תרועה יהיה לכם ובירושלמי פרק ד' דר"ה מאמר זה בשלימות ובפסיקתא פרי' מ' סוף סימן ב' בקיצור. בזמן שבא בשבת. ונמסר הדבר לחכמים לקיים שני הפסוקים. אמר ר' שמעון בן יוחאי. כאן חסר והגירסא בירוש' שם מעתה אפילו במקדש לא ידחה פ"י מאחר שדורשים פסוק זכרון תרועה כשחל בשבת א"כ אף במקדש לא ידחה ע"כ דורש מ"ש רשב"י על שבמקדש יודעים זמן של ר"ה באמת באין ספק ע"כ דוחה ומקשה עוד שם א"כ כל מקום שיודעים בוודאי ידחה ועל זה תירץ מ"ש רשב"י יום תרועה ועשיתם עולה שבמקום שמקריבים קרבנות יהיה תמיד יום תרועה ואפילו בשבת וכאן חסר כל זה ע"כ אין טעם לדבריו.

תורה אפלו במקדש לא ידחה. עד דאנון יתבין מתקשין עבר כהנא. אמרין אתא מרא דשמעתא, ניזיל ונשאל ליה, אזלון ונשאלין ליה. אמר לון כתוב אחד אומר זכרון תרועה, וכתוב אחד אומר יום תרועה יהיה לכם, הא כיצד, בזמן שבא בשבת זכרון תרועה, מזכירין אכל לא תוקעין. אמר ר' שמעון בן יוחאי ידחה במקדש שהן יודעין זמנו של חדש ואל ידחה בגבולין שאין יודעין בזמנו של חדש, דאמר ר' שמעון בן יוחאי יום תרועה יהיה לכם ועשיתם אשה, מקום שהקרבנות קרביין. אמר ר' תחליפא קיסרא בכל

זכרון תרועה מקרא קודש כל מלאכת עבודה לא תעשו והקרבנים וגו' ובחומש הפקודים כתיב באחד לחדש מקרא קודש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו יום תרועה יהיה לכם ועשיתם עולה וגו' וקס"ד ר"ה באחד לחדש יהיה לכם שבתון אבל לזכרה אינה שבתון דהא לפניו נלוו אימתי יום ראשון. וה"ה במקדש דידעין אימתי ר"ה תוקעין אפילו בשבת. ואחר זה פריך שם מעתה אפילו במקום שהן יודעין שהוא באחד לחדש ידחה. פ"י מעתה בכל מקום שיודעין שהוא ר"ה יהיו תוקעין ר"ל בכל סביבות ירושלים שמודיעים השלוחים באיזה יום יהיה ר"ה ידחה שבת. ואנן תנן שלא היו תוקעים במדינה אפילו במקום שיודעין. ומשני תני רשב"י יום תרועה יהיה לכם ועשיתם במקום שהקרבנות קרביין עכ"ל. ועתה נחזור לפרש דברי המדרש שלפנינו. זכרון תרועה מזכירין. מקראות של תרועה כדפרש"י במסכת ר"ה. שאין יודעין בזמנו כו'. עד שמודיעים השלוחים באיזה יום קבעו ר"ה.

מתנות כהונה

יב מתקשין. מקשין קשיא על משנה זו מינין נמסכת ר"ה (דף כ"ט וע"ש). עד דאנון כו'. נעוד שהיו יושנין ומקשין. ניזיל ונשאל ליה כו'. פ"י אמרו הכי בא חזון של הלכה זו ולך

חידושי הרד"ק

וכתיב ויקרא אסא אל ה'. וא"ל הנביא ה' עמכם וכתיב שם וימצא ויבקשוהו להם. ונעין בערוך ע' חט השביעי בסופו. יב כתוב אחד אומר זכרון תרועה כו'. פסיקתא דבאחד לחדש. אמר ר' תחליפא קיסרא בכל מוספין כו'. ירוש' פ"ד דר"ה ה"ח ע"ש הנירסא (הר"ם ברלין).

חידושי הרש"ש

יב [דאמר ר' שמעון בן יוחאי יום תרועה יהיה לכם ועשיתם אשה. צ"ל עולה וכן לקמן].

הקושיא אחר שהוא חביב כ"כ שלכן כתיב בחדש השביעי כו' כמו שנאמר יום השבת בשבת וא"כ למה לא ידחה וכלהלן. כתוב אחד אומר כו'. וא"כ יש רצון בתורה לזה שאין זה רק מדרבנן כמ"ש במגילה שמה יעבירו ד' אמות ב"ה. ודעת רשב"י מפני שהוא ספק מפני שאין אנו יודעים זמנו בברור (אשד החזונים).

עין משפט

נר מצוה

פח א סמג עשין מזכ
וטוא"ה ס' תקפה:
פח ב מיי פ"ב מהל'
תשובה הל' ד' סמג
עשין טו טור ש"ע י"ד ס'
רמז סק"ף ד':

צ ג מיי וסמג סס טו"ע
י"ד ס' שלה סק"ף י
צה"ה"ה:

צא ד מיי פ"ה מהל' ת"ח
הל' ז:

צב ה ו מיי פט"ו מהל'
טומאת אוכלין הל' ט י
סמג עשין רמז:

צג ז מיי פ"ג מהל' תשובה
הל' ג סמג עשין טז:
צד ה מיי שם הל' ה:

הנהגות וציונים

א] תיבת "לה" ליתא בכתי"י ובר"ף וברא"ש ובתוס'. ובטור ובסמ"ג הנוסח בה:
ב] גי' הרא"ש ועד אחרית מב'ל"ל [דאיכא] אחרית (גליין):
ג] ציל' חזן וכ"א ברב אלפס וב"ק צג ע"א [גליין]:
ד] גי' ע"י ובלב"ש [גליין]:
ה] בכתי"י וע"י הסדר הוה של צדיקים לפני של רשעים, וכ"ה בירושלמי ובר"ף ורא"ש (והוא הנכון, רש"י):
ו] תיבות "זה ספרן של רשעים גמורים" ליתא בכתי"י, ונוסחא נוחה וישרה היא, דדוד קלייט להו דימחו מספרן של צדיקים ובינונים ויעמדו בספרן של רשעים, וע"י בתוס' רי"ד (דק"ס):
ז] בכתי"י ובעין יעקב נוסף גמורים, וכ"ה נכון (דק"ס):
ח] בכתי"י ובעין יעקב נוסף גמורים, ובהרבה כתי"י ליתא תיבות "מחני נא זה ספרן של רשעים" (וע"י לעיל שולחן):
ט] ברש"י שבעין יעקב ושבר"ף האדם, (וכ"ה בב"ר):
י] ב' קראקא מזכירין עונותיו שאומרים וכן הוא ברש"י שבר"ף ושבעין יעקב, וברבינו יהונתן שאומרים מלאכי הבלה:
כ] ציל' אפרוחיא, וכ"ה בירושלמי (יעב"ץ):
ל] ציל' לרישי (יעב"ץ):
מ] לפנינו שם נוסף מוריעין לו ודומה וכו' מרובין מזכיותיו מטיבין לו ודומה:

רבינו חננאל

חייב אדם להקביל פני רבו ברגל שנאמר ויאמר אליה מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת וגו' מכלל דבחדש ושבת חייב.
א] ואקשינן והא ברגל אמרנו. ופרקינן אם רבו שריו במקום קרוב לו חייב להקביל פניו בכל חדש ושבת ואם הוא במקום רחוק חייב להקבילו ברגל:
כתב אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם וגו' מלמד שהכהנים הוזהרו שלא להטמאות ולא ישראל. ואפי' הכהנים לא הוזהרו אלא בטומאת מת שהיא חמורה אבל בטומאה קלה לא הוזהרו שאילו הוזהרו בטומאה קלה לא היה למקרא למפרש להם אזהרה בטומאה קלה וכ"ש בטומאה חמורה אלא ודאי מדכתיב אזהרתם בטומאת מת שהיא חמורה בטומאה קלה לא הוזהרו. ואם הכהנים לא הוזהרו בטומאה קלה ק"ו לא תגעו אלא ש"מ שכל

ישראל הוזהרו להטחר אפי' מטומאה קלה ברגל. מיכן אמרו חכמים שחייבין ישראל לטחר עצמם ברגל כבואם לריאות לפני ה':
א"ר יוחנן ג' ספרים נפתחין בר"ה אחד של צדיקים גמורין ומיד נכתבין לאלתר לחיים. ואחד של רשעים נכתבין לאלתר למיתה. ואחד של בינונים תלוי מר"ה עד יוה"כ. וזו ועשו תשובה נכתבין לחיים לא זכו לעשות תשובה נכתבים למיתה:
א"ר אבין מוהאי קרא ימחו מספר חיים. כלומר אפי' אם היו צדיקים ונכתבו לחיים וחזרו לרשעתם ימחו מאותו הספר של חיים שנכתבו בכלל הספר של צדיקים. ועם צדיקים מהם אל יכתבו זה ספר בינונים אלא יכתבו בספר המחויים והן הרשעים:
תניא בש"א ג' כתות ליום הדין כו'. עד ועליהם אמרה חנה ה' ממית ומחיה. ממית הרשעים ומחיה הצדיקים. מוריד שאול ויעל הבינונים אינם צדיקים. פירוש לגבי הרשעים ח"ש על ר"ח.
ב] מדניי רבינו יט' אלו נראה כהני דהיי' לו גי' אחרת צנ"ג וע"פ ורסחמו נסתלק מה שעורו המפרשים כאן וק"ל

טז:

ותוקעים

ומריעין בשחן עומדין. תימה הא קעצר משום כל תוסף וכי תימא כיון דכבר ילא הוה ליה שלא צומנו ללא עזר הא אמרינן צסוף ראוהו ב"ד (לקמן דף כח: ושם) גבי ברכת כהנים דאין מוסיף ברכה אחת משלו משום דלא עזר עליה זימניה כיון דאילו מתרמי ליה צבורא אחרניא הדר מצדך להו ה"נ אי מתרמי ליה צבורא הדר תקע להו וי"ל דאין שייך כל תוסף צעשיית מלוה אחת צ' פעמים כגון כהן אס מצדך וחוזר ומצדך אותו צבור ע"מנו או נוטל לולב וחוזר ונוטל וכן תוקע וחוזר ותוקע וגבי מתנות צבור נמי אס נותן צקן אחד צ' פעמים אין זה כל תוסף:
כדי לערבב את השמן. פירש צערוך^[1] [כדאיתא] צירוש'ל' צלע המות לנ"ח וכתיב והיה ציוס ההוא יתקע צסופר גדול כד שמת קל שיפורא זימנא חדא צהיל ולא צהיל וכד שמת תניין אמר ודאי זהו שיפורא דיתקע צסופר גדול ומטא זימניה למתצנע ומתערצב ולית ליה פנאי למעצב קטגוריא:
שאיין תוקעין בתחלתה. מפרש צהלכות גדולות" לאו דמיקלע צצצחא אלא דליתיליד אונסא: שרשה בתחלתה.
שמחון שישראלים רשים לצס נשצר ומרחמים עליהם מן השמים:

ועיון תפ"ה. אומר ר"ח עיון תפלה דהכא כי ההוא דגט פשוט (ב"ב דף קסד: ושם) דג' דברים אין אדם נילול מהן צכל יוס וקא טשיצ עיון תפלה כלומר שאין מכיון לצו צתפלתו כדלמר צירושלמי דברכות פרק היה קורא^[2] א"ר חייא רצא מן יומא לא כוונית אלא חד זמן צעית מכוונת והרהרית צלצי ואמרי מאן עלל קומוי מלכא קדמוי אלקטטא או ריש גלותא שמואל אמר אנא מניית פרחיא^[3] ר' צון בר חייא אמר אנא מניית דומקיא א"ר מנא מחזיק אנא טיבז לרישיה^[4] דכי מטי למודים הוה כרע מגרמיה ומחון שאדם מתפלל ואין מתכוין לצו עצירותיו מוכרין ומיהו לא יתכן לפרש כן כלל אלא ^ט אדרצא מיירי צמתחמץ לכיון לצו וצוטח שמהא תפלתו נשמעת כי היא דפ' אין עומדין (ברכות דף לב:) המאריך צתפלתו ומעיין כדמוכת צריש הרואה (שם דף נד:) דלמר רב יהודה אמר רב ג' דברים מאריכים ימיו של אדם ותשיצ המאריך צתפלתו ופריך למימרא דמעליותא היא והא א"ר חייא בר אבא המאריך צתפלתו ומעיין צה סוף צא לידי כאצ לצ שנאמר תוחלת ממוסכה מחלה לצ כלומר מעיין צה אומר צלצי שיעשו צקשתו לפי שהתפלל צכוונה וצא לידי כאצ לצ שאין צקשתו נעשית

תוחלת לשון תפלה ומלשון ויחל משה (שמות לב) וא"ר יתחק (שם דף נה.) שלשה דברים מזכירים עונותיו של אדם עיון תפלה שעל ידי כך מפשפשין צמעשי לומר צוטח הוא צזכיותו ונראה מה הס ומשני הא דמעיין צה הא דלא מעיין והשתא הוו כל הני שלשה דברים מעיין אחד קיר נטוי צצוטח צזכותו ועוצר מוסר דין על צצירו צצוטח צזכותו שיענש צצירו על ידו⁵:

ונחתמין

דלמרנין צסוף פ"ק דקדושין (דף לט: ושם) מי שזכיותיו מרובין מעונותיו⁶ דומה כמי ששרף את כל התורה כולה ולא שייר ממנה אות אחת ואי עונותיו מרובין מזכיותיו דומה כמי שקיים כל התורה כולה ולא חיסר אות אחת וכל זה דקרי הכא גבי רשעים מיתה וגבי דדיקים חיים כלומר לחיי העולם הצא:
ליו"ם הדין. כשיטיו המתים כדמוכת קרא ואע"פ שכבר נדונו אחר מיתתן צגן עדן או צגיהנם מפני הנפש עדיין יהיה דין אחר אס יוכהו⁷ לחיי העולם הצא שהוא קיים לעולם ויש שכבר קצלו דינס צגיהנס ומחון כך שמה יזכו: ועליהם

כדי לערבב. שלא יטעין כשישמע ישראל מחצצין את המלות מסתחמין דצריז:
שרשה בתחלתה. שישראל עושין ע"מנן רשין צר"ה לדבר תחנונים ותפלה כענין שנאמר תחנונים ידבר רש (משלי יח):

של אותה שעה. ואפי' הוא עמיד להרשיע לאחר זמן:
שנאמר באשר הוא שם. ומלינו צבראשית רצה⁸

אמרנו מלאכי השרת לפני הקצ"ה רצש"ע מי שעתידין צגיו להמית את צניך צנמא אחא מעלה לו צאר שאל (ישעיה כה) משא צערצ וגו' לקרחת למא תציו מים שהיו מוליחין לקרחת הגולים מיני מלוחים ונדות נפוחים וכי' כדאיתא התם אמר להם השעה צדיק הוא או רשע אמרו לו צדיק אמר להם צאשר הוא שס איני דן את העולם⁹ אלא צצעמז: קיר צצוי. ועוצר תחציו מזכיר¹⁰ עונותיו שאומר כלום רצוי זה ליעשות לו נס ומחון כך הוא נצדק: ועיון תפ"ה. סומך על תפלתו (ה) שמהא נשמעת ומתחמץ לכיון לצו: מוסר דין. כמו ישפוט ה' ציני וציניך (צבראשית טו) אומרים כלום רצוי הוא שיענש חצירו על ידו: ויבא אברהם וגו'. הוא קצר אותה: שינוי מעשה. סצ מרעמו: ובנב"לתם לא תגעו. וצרגל משתעי קרא כדמפרש ואזיל לקמיה צצרייתא: שלשה ספרים. ספרי זכרון של מעשה הצריות: ליום הדין. כשיטיו המתים: רשעים גמורים. רוצס עונות: בינוניים. מחלה על מחלה: ומלפפסיס

ותוקעין ומריעין בשחן עומדין כדי לערבב השמן וא"ר יצחק כל שנה שאין תוקעין לה¹⁰ בתחלתה מריעין לה בסופה מ"ט דלא איערבב שמן וא"ר יצחק כל שנה שרשה בתחלתה מתעשרת בסופה שנא' ^ט מראשית השנה מרשית כתיב ועד אחרית סופה שיש לה¹¹ אחרית וא"ר יצחק אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה שנאמר ¹² כי שמוע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם וא"ר יצחק ¹³ ג' דברים מזכירין עונותיו של אדם אלו הן קיר נטוי ועיון תפלה ומוסר דין על חבירו דא"ר (אבין¹⁴) ¹⁵ כל המוסר דין על חבירו הוא גענש תחלה שנאמר ¹⁶ ותאמר שרי אל אברם המסי עליך וכתיב ¹⁷ ויבא אברהם לספור לשרה ולבכותה. וא"ר יצחק ד' דברים מקרעין גזר דינו של אדם אלו הן ¹⁸ צדקה צעקה שינוי השם ושינוי מעשה צדקה דכתיב ¹⁹ וצדקה תציל ממות צעקה דכתיב ²⁰ ויצעקו אל ה' בצר להם וממצוקותיהם יוציאם שינוי השם דכתיב ²¹ שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה וכתיב ²² וברכתי אותה וגם נתתי ממנה לך בן שינוי מעשה דכתיב ²³ וירא האלהים את מעשיהם וכתיב ²⁴ וינחם האלהים על הרעה אשר דבר לעשות

להם ולא עשה וי"א אף שינוי מקום דכתיב ²⁵ ויאמר ה' אל אברם לך מארצך וחדר ואעשך לגוי גדול ואידך ההוא זכותא דא"י הוא דאהניא ליה ²⁶ וא"ר יצחק יחייב אדם להקביל פני רבו ברגל שנאמר ²⁷ מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת מכלל דבחדש ושבת איבעי לה למיזל וא"ר יצחק יחייב אדם לטחר את עצמו ברגל שנאמר ²⁸ ובנבלתם לא תגעו תניא נמי הכי ובנבלתם לא תגעו ויכול יהו ישראל מוזהרין על מגע נבילה תלמוד לומר ²⁹ אמור אל הכהנים בני אהרן בני אהרן מוזהרין בני ישראל אין מוזהרין והלא דברים קל וחומר ומה טומאה חמורה כהנים מוזהרין ישראלים אינן מוזהרין טומאה קלה לא כל שכן אלא מה ת"ל ובנבלתם לא תגעו ברגל. א"ר כרוספדאי א"ר יוחנן ישלשה ספרים נפתחין בר"ה אחד של רשעים גמורין ואחד של צדיקים³⁰ גמורין ואחד של בינוניים צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים רשעים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה בינוניים תלויין ועומדין מר"ה ועד יוה"כ זכו נכתבין לחיים לא זכו נכתבין למיתה א"ר אבין מאי קרא ³¹ ימחו מספר חיים ועם צדיקים אל יכתבו ימחו מספר זה ספרן³² של רשעים גמורין חיים זה ספרן של צדיקים³³ ועם צדיקים אל יכתבו זה ספרן של בינוניים ר"ג בר יצחק אמר מהכא ³⁴ ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת מחני נא זה ספרן של רשעים³⁵ מספרך זה ספרן של צדיקים³⁶ אשר כתבת זה ספרן של בינוניים³⁷ תניא בב"ש אומרים 'ג' כתות הן ליום הדין אחת של צדיקים גמורין ואחת של רשעים גמורין ואחת של בינוניים צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לחיי עולם רשעים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לגיהנם שנאמר ³⁸ ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם בינוניים יורדין לגיהנם ומצפצפין

להם ולא עשה וי"א אף שינוי מקום דכתיב ³⁹ ויאמר ה' אל אברם לך מארצך וחדר ואעשך לגוי גדול ואידך ההוא זכותא דא"י הוא דאהניא ליה ⁴⁰ וא"ר יצחק יחייב אדם להקביל פני רבו ברגל שנאמר ⁴¹ מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת מכלל דבחדש ושבת איבעי לה למיזל וא"ר יצחק יחייב אדם לטחר את עצמו ברגל שנאמר ⁴² ובנבלתם לא תגעו תניא נמי הכי ובנבלתם לא תגעו ויכול יהו ישראל מוזהרין על מגע נבילה תלמוד לומר ⁴³ אמור אל הכהנים בני אהרן בני אהרן מוזהרין בני ישראל אין מוזהרין והלא דברים קל וחומר ומה טומאה חמורה כהנים מוזהרין ישראלים אינן מוזהרין טומאה קלה לא כל שכן אלא מה ת"ל ובנבלתם לא תגעו ברגל. א"ר כרוספדאי א"ר יוחנן ישלשה ספרים נפתחין בר"ה אחד של רשעים גמורין ואחד של צדיקים⁴⁴ גמורין ואחד של בינוניים צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים רשעים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה בינוניים תלויין ועומדין מר"ה ועד יוה"כ זכו נכתבין לחיים לא זכו נכתבין למיתה א"ר אבין מאי קרא ⁴⁵ ימחו מספר חיים ועם צדיקים אל יכתבו ימחו מספר זה ספרן⁴⁶ של רשעים גמורין חיים זה ספרן של צדיקים⁴⁷ ועם צדיקים אל יכתבו זה ספרן של בינוניים ר"ג בר יצחק אמר מהכא ⁴⁸ ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת מחני נא זה ספרן של רשעים⁴⁹ מספרך זה ספרן של צדיקים⁵⁰ אשר כתבת זה ספרן של בינוניים⁵¹ תניא בב"ש אומרים 'ג' כתות הן ליום הדין אחת של צדיקים גמורין ואחת של רשעים גמורין ואחת של בינוניים צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לחיי עולם רשעים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לגיהנם שנאמר ⁵² ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם בינוניים יורדין לגיהנם ומצפצפין

להם ולא עשה וי"א אף שינוי מקום דכתיב ⁵³ ויאמר ה' אל אברם לך מארצך וחדר ואעשך לגוי גדול ואידך ההוא זכותא דא"י הוא דאהניא ליה ⁵⁴ וא"ר יצחק יחייב אדם להקביל פני רבו ברגל שנאמר ⁵⁵ מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת מכלל דבחדש ושבת איבעי לה למיזל וא"ר יצחק יחייב אדם לטחר את עצמו ברגל שנאמר ⁵⁶ ובנבלתם לא תגעו תניא נמי הכי ובנבלתם לא תגעו ויכול יהו ישראל מוזהרין על מגע נבילה תלמוד לומר ⁵⁷ אמור אל הכהנים בני אהרן בני אהרן מוזהרין בני ישראל אין מוזהרין והלא דברים קל וחומר ומה טומאה חמורה כהנים מוזהרין ישראלים אינן מוזהרין טומאה קלה לא כל שכן אלא מה ת"ל ובנבלתם לא תגעו ברגל. א"ר כרוספדאי א"ר יוחנן ישלשה ספרים נפתחין בר"ה אחד של רשעים גמורין ואחד של צדיקים⁵⁸ גמורין ואחד של בינוניים צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים רשעים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה בינוניים תלויין ועומדין מר"ה ועד יוה"כ זכו נכתבין לחיים לא זכו נכתבין למיתה א"ר אבין מאי קרא ⁵⁹ ימחו מספר חיים ועם צדיקים אל יכתבו ימחו מספר זה ספרן⁶⁰ של רשעים גמורין חיים זה ספרן של צדיקים⁶¹ ועם צדיקים אל יכתבו זה ספרן של בינוניים ר"ג בר יצחק אמר מהכא ⁶² ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת מחני נא זה ספרן של רשעים⁶³ מספרך זה ספרן של צדיקים⁶⁴ אשר כתבת זה ספרן של בינוניים⁶⁵ תניא בב"ש אומרים 'ג' כתות הן ליום הדין אחת של צדיקים גמורין ואחת של רשעים גמורין ואחת של בינוניים צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לחיי עולם רשעים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לגיהנם שנאמר ⁶⁶ ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם: ועליהם

כדי לערבב. שלא יטעין כשישמע ישראל מחצצין את המלות מסתחמין דצריז:
שרשה בתחלתה. שישראל עושין ע"מנן רשין צר"ה לדבר תחנונים ותפלה כענין שנאמר תחנונים ידבר רש (משלי יח):
של אותה שעה. ואפי' הוא עמיד להרשיע לאחר זמן:
שנאמר באשר הוא שם. ומלינו צבראשית רצה⁸ אמרנו מלאכי השרת לפני הקצ"ה רצש"ע מי שעתידין צגיו להמית את צניך צנמא אחא מעלה לו צאר שאל (ישעיה כה) משא צערצ וגו' לקרחת למא תציו מים שהיו מוליחין לקרחת הגולים מיני מלוחים ונדות נפוחים וכי' כדאיתא התם אמר להם השעה צדיק הוא או רשע אמרו לו צדיק אמר להם צאשר הוא שס איני דן את העולם⁹ אלא צצעמז: קיר צצוי. ועוצר תחציו מזכיר¹⁰ עונותיו שאומר כלום רצוי זה ליעשות לו נס ומחון כך הוא נצדק: ועיון תפ"ה. סומך על תפלתו (ה) שמהא נשמעת ומתחמץ לכיון לצו: מוסר דין. כמו ישפוט ה' ציני וציניך (צבראשית טו) אומרים כלום רצוי הוא שיענש חצירו על ידו: ויבא אברהם וגו'. הוא קצר אותה: שינוי מעשה. סצ מרעמו: ובנב"לתם לא תגעו. וצרגל משתעי קרא כדמפרש ואזיל לקמיה צצרייתא: שלשה ספרים. ספרי זכרון של מעשה הצריות: ליום הדין. כשיטיו המתים: רשעים גמורים. רוצס עונות: בינוניים. מחלה על מחלה: ומלפפסיס

כדי לערבב. שלא יטעין כשישמע ישראל מחצצין את המלות מסתחמין דצריז:
שרשה בתחלתה. שישראל עושין ע"מנן רשין צר"ה לדבר תחנונים ותפלה כענין שנאמר תחנונים ידבר רש (משלי יח):
של אותה שעה. ואפי' הוא עמיד להרשיע לאחר זמן:
שנאמר באשר הוא שם. ומלינו צבראשית רצה⁸ אמרנו מלאכי השרת לפני הקצ"ה רצש"ע מי שעתידין צגיו להמית את צניך צנמא אחא מעלה לו צאר שאל (ישעיה כה) משא צערצ וגו' לקרחת למא תציו מים שהיו מוליחין לקרחת הגולים מיני מלוחים ונדות נפוחים וכי' כדאיתא התם אמר להם השעה צדיק הוא או רשע אמרו לו צדיק אמר להם צאשר הוא שס איני דן את העולם⁹ אלא צצעמז: קיר צצוי. ועוצר תחציו מזכיר¹⁰ עונותיו שאומר כלום רצוי זה ליעשות לו נס ומחון כך הוא נצדק: ועיון תפ"ה. סומך על תפלתו (ה) שמהא נשמעת ומתחמץ לכיון לצו: מוסר דין. כמו ישפוט ה' ציני וציניך (צבראשית טו) אומרים כלום רצוי הוא שיענש חצירו על ידו: ויבא אברהם וגו'. הוא קצר אותה: שינוי מעשה. סצ מרעמו: ובנב"לתם לא תגעו. וצרגל משתעי קרא כדמפרש ואזיל לקמיה צצרייתא: שלשה ספרים. ספרי זכרון של מעשה הצריות: ליום הדין. כשיטיו המתים: רשעים גמורים. רוצס עונות: בינוניים. מחלה על מחלה: ומלפפסיס

מסורת הש"ס עם הוספות

א] ברכות דף נה.].
ב] צ"ק דף לב. ע"ש.].
ג] סוכה דף כז.].
ד] [תוספתא דסנהדרין פרק יג.].
ה] ס"פ גג ומקצתו בתנחומא יתרו ס"י ה.].
ו] [ערך ערב א.].
ז] ס"י יז עמוד רכה,
ח] [הל' ד.].
ט] [וכן פי' בערוך ע' קר ח.].
י] [וע"פ תוס' צרכות לב: ד"ה כל ומו' שנת קיט: וב"ב קסד:].

הנהגות הב"ח

א] רש"י ד"ה ועיון תפלה וכו' תפלתו ובטוח שמהא:
ב] תוס' ד"ה ומתמחין וכו' משמע לדדיקס גמורים קרי למי וכו' ורשע"י לחיים כל"ל ומיצת גמורים נמחק:

גליון הש"ס

גמ' וא"ר יצחק ד' דברים מקרעין וכו'. צמטוי' הלא"ש סוף כלל י' הכנא הנוסח' ג' דברים מנעלין הגיונה וכו' אף שניו השם: תוס' ד"ה ליום הדין כו' לחיי העולם הבא שהוא קיים לעולם. ע"י מורח מייס רשט פי' ילא דסנהדרין:

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

תורה אור השלם

א] ארץ אשר יי אלהיך ירש אותה תמיד ע"י יי אלהיך פה מרשית השנה ועד אחרית שנה: [דברים יא. יב]

ב] וישמע אלהים את קול הנער ויקרא מלאך אלהים אל הנר מן השמים ויאמר לה מה לך הנר אל תיראי כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם:

[בראשית כא. יח]

ג] ותאמר שרי אל אברם המסי עליך אנכי נתתי שקתי בתיך ותרא כי היתה ואקל צעניקה ושפט יי ביני וביניך:

[בראשית טז. ה]

ד] ותקח שרה בקרית ארבע הוא חברן בארץ פנען ויבא אברהם לקבר לשרה [לקבלתה]: [בראשית כג. ב]

ה] לא יועילו אוצרות רשע וצדקה תציל מות: [משלי י. ב]

ו] ויצעקו אל יי בצר להם ומקצותיהם יוציאם: [תהלים קג. כח]

ז] ויאמר אלהים אל אברהם שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה: [בראשית יז. טז]

ח] וברכתי אותה וגם נתתי מנחה לך בן וברכתיה והיתה לגוים מלכי עמים מנחה יהיו:

[בראשית יז. טז]

ט] וירא האלהים את מעשיהם כי שבו

מדרךם הרעה וינחם האלהים על הרעה אשר דבר לעשות להם ולא עשה: [ישע' יא]

י] ויאמר יי אל אברם לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך: ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך [ותיה ברכה]: [בראשית יב. א-ב]

כ] ויאמר מדוע את הלכת אליו היום לא חדש ולא שבת ותאמר שלום: [מלכים ב. ה. כג]

ל] מבשרם לא תאכלו ובנבלתם לא תגעו טמאים הם לכם: [ויקרא יא. ח]

מ] ויאמר יי אל משה אמר אל תפנהים בגי אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו: [ויקרא כא. א]

נ] ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מקחי נא מספרך אשר פתבת: [עם צדיקים אל יפתבו]: [תהלים סג, סד]

ס] רבים מןשני ארבות עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם: [ויאל' יב. ב]

הקב"ה, ולכן פירש שצריכים רחמים מתחילת השנה, וגם זה קשה דהכל צריכים רחמים מתחילת השנה, כדאמרינן (צמוספ ל"ה) ועל המדינות בו יאמר.

אבל יש לבאר אפכא מדברי מהרש"א, דאדרבא, ודאי כל גזירות האדם נגזרו טרם בואם, ובפרט בראש השנה, ואז בקל לא ישתנו, אבל בשלשה אלו אין גזרה כלל בהחלט, דבכל עת אפשר להשתנות, ולכן אין די להתפלל בתחילה על מלך טוב אלא בכל עת צריך תפלה, דבין יהיה טוב ובין יהיה רע בכל עת לבו בידו של הקב"ה, וכן בחלום, דקאמרינן (נרכיט ס) חלום דלא פשרא כאגרתא דלא איקריא, דהרי לכן מתפללין (נמפילה להטנמ מלוס) אם צריכים רפואה רפאם, וזה מרומז אף אם חלם ותחלימני, אכן בזה עדיין לא נגזרה הגזרה אלא אחר כך ותחייני על ידי גזירתך, וכן השנה, כדדרשינן בראש השנה פרק א' (דף י"ז:), תמיד עיני ה' אלקיך בה וגו' (דנריס י"א י"ב), עתים לטובה עתים לרעה, ופירש רש"י (ד"ה עמיס), פעמים שהעתים הנתונים לסוף השנה לטובה היא להקל עליה מן הפורעניות הנגזר עליה בראש השנה ופעמים שהוא לרעה לפחות מן הטובה שפסקו לה.

אמנם בשנה טובה יש לחקור אם ראש השנה בשבת אם זה סימן טוב, ובזה מצאנו ששנים שרעות ביותר ושנים שטובות ביותר היה ראש השנה בשבת, דשני שנים שנחרב בית המקדש היה ראש השנה בשבת, כמו דאיתא בירושלמי פרק ד' דתענית (ס"ו), יום שחרב בית ראשון ראש חדש אב היה, ואחד בשבת היה, ובית שני נחרב בט' באב גם כן בא' בשבת, ושניהם מוצאי שביעית היו כדאיתא בבבלי (מעניט כ"ט), ולפי זה בבית ראשון ראש חדש אב א', תמוז ו' ז', סיון ה', אייר ג' ד', ניסן ב', אדר ז' א', שבט ו', טבת ד' ה', כסלו ג', מרחשון א' ב', תשרי ז', וכן

נענה. וזהו שאמר לא מפני שזה גדול מזה אלא שזה מעביר על מדותיו, שר' עקיבא בתפילתו אבינו מלכנו לצדיקים ולבינונים העביר ישראל לפני כל מדותיו של הקב"ה, בלשון **אעביר** כל טובי על פניך (שמות ל"ג י"ט).

ולזה ישתדל האדם לעורר בתפילתו רחמים לפני הקב"ה, וידרשוהו בהמצאו (עי' ר"ה י"ח.), ועל ידי שיציל עצמו מעיון תפילה יהיה קרוב בעת שיקראוהו.

אבל לא יחשוב האדם כשעברו ראש השנה ויום הכפורים כבר נגזר הכל ואין צריך להתפלל עוד בכוונה, על פי מה שיש לפרש הפסוק ירא את ה' בני ומלך עם שונים אל תתערב (משלי כ"ד כ"א), דרבים חושבים דהחילוק בין ימים נוראים לכל השנה דבזה יש לירא הקב"ה יותר כיון דהקב"ה הוא מלך, כמו שאומרים 'המלך' הקדוש תחת 'האל', דהוא שופט אז את בני אדם, ואין הדבר כן, דבזה אינו ירא הקב"ה רק ירא את העונש, שיודע שעתה נשפט, אבל היראה היא תמידית ולא תשתנה, וזהו דקאמר ירא את ה' בני ומלך, פירוש, בכל השנה תירא אותו כמו בשעה שנקרא מלך, ועם שונים שמשנים ביראה אל תתערב.

אכן למה בכתוב ירא את ה' בני ומלך השוה המלך להקב"ה יובן עוד על פי מה דאמרינן בברכות פרק ט' (דף נ"ה.), ואמר ר' יהודה, ג' צריכים רחמים, מלך טוב ושנה טובה וחלום טוב, מלך טוב שנאמר פלגי מים לב (מלכים) [מלך וכו'] (משלי כ"א א'), שנה טובה שנאמר תמיד עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית השנה (דנריס י"א י"ב), חלום טוב שנאמר תחלימני ותחייני (ישעיה ל"ח ט"ז). רש"י (ד"ה לריכס) פירש צריכים להתפלל שיבואו, שהם בידו של הקב"ה, והמהרש"א (ד"ה שלשה) תימה הרי הכל ביד

האשה למליצה טובה בצד אישה ומשפט השר נחרץ לזכותו.

ואך ימים מועטים עברו והנה גם שר אחר בעבודת המלך חטא כחטא שר הראשון וגם אותו צוה המלך להתיצב לפני השופטים שיעבור עליו המשפט, ויאמרו לו אוהביו לך נא ובקש לך איש שימליץ בעדך לפני השופטים, והשר בזכרו כי זה זמן קצר אשר גם חבריו צדק בדין צחק להם והשיב הלא גם לאשתי מכירים רבים בחצר בית המלך, גם היא תדבר טוב עלי אל המלך והשופטים וגם אני אצא נקי, אמנם השר האחרון הזה היה איש זעף וקצף ולא שמר כראוי אהבת וכבוד אשתו ובחמתו קם והכה אותה מכות אכזריות עד אשר נשאר סומני אכזריותו בחוץ לעין כל, ובכל זאת האשה הלכה עמו אל הבית דין להמליץ בעדו לפני המלך, אכן אך פתחה פיה לדבר והמלך בראותו צרבת המכה על פניה שאלה מה זה ועל מה זה, ותתחלחל האשה וענתה כך וכך כדי לבקש אמתלה לאישה, ולא הצליח בידה, ויען אחד מן העומדים שם ויאמר הלא הם הסימנים ממכות אישה האכזרי, ויתמה המלך מאד, וידבר אל האשה לאיש אשר אלה לו נעשית סניגור, הלא רק לקטיגור תוכל להגיש לפנינו, ומשפט השופטים יצא להרשיע את השר ולהענישו.

ובזה יתבאר איך ראש השנה שחל בשבת פעמים שהוא לטובתינו ופעמים שהוא סימן לרעה חס ושלום, כי ישראל שחטאו כל השנה בעלות קול השופר ביום הדין מצפים שבתקיעתו יעורבב השטן זכות התקיעות יהיו לסניגור, וכל זה כשחל ראש השנה בחול, אבל כשחל בשבת איך ימצא לנו זכות להצדיקנו ביום הדין, אכן לזה בא השבת שהיא בת זוגה לישראל כמה דאמרו רז"ל

בבית שני שנחרב בט' באב יום א' היה ראש חדש אב ז', ולפי חשבון זה היה ראש השנה ו', אכן זה אי אפשר, כדאמרינן בראש השנה דף כ' (ע"א), דאם כן יום הכפורים חל לאחר השבת, ועל כרחק עשו שני חסרים שיהיה ראש השנה [מאוחר] יום א', (ועבור השנה על כרחק לא נוכל לאוקמא דבמוצאי שביעית אין מעברין השנה (סנהדרין י"ג)).

בשנים שיותר טובות מצינו שמחילת עון העגל היו בשנה שחל ראש השנה בשבת, וכן הקמת המשכן, (דביום ה' יצאו ישראל ממצרים כדרשינן בשבת פרק ט' דף פ"ו.) כדכתבו התוספות במרובה דף פ"ב (ע"א ד"ה נדי) עיין שם. וכן שנה שנכנסו לארץ היה גם כן בשבת, שמשה מת בשבת ז' אדר, אם כן ראש חדש אדר יום א' והוי ראש השנה בשבת, (ועיין תוס' מנחות דף ל' (ע"א ד"ה מכאן) וכן הרא"ש פרק ערבי פסחים (סימן י"ג)).

ויובן זה במשל, שר אחד בעבודת המלך חטא, והמלך קצף עליו עד מאוד וצוה להשופטים לדון כפי שורת הדין, וילך השר לבקש לו מליצים היותר טובים שיעמדו ^{07/08/2018} בשעת דינו, אבל המליצים שמטו להם אחד אחד ולא נשאר איש שרצה לקבל עליו המשרה הזאת באמרם כי אין לו התנצלות ואחת דתו להענש, והשר בראותו כי אין איש עומד לו בשעת דחקו ויצר לו מאוד, ויגד לאשתו את כל הדברים האלה, ותנחמהו אשתו ותאמר אליו למה פניך נופלים ומה לך פנות אל המליצים, הלא אנכי יוצאת ובאה בחצר בית המלך הפנימית וגם שם לי אוהבת קשורה בנפשי שתעמוד בעת צרתי, השקט ושמע, אנכי אדבר לך אל המלך ואל השופטים, ויהי כן כאשר אמרה, וכשהגיע יום הדין ותעמד

1. שם הקשו על דעה זו שמשה רבינו מת בשבת. עיי"ש.

אלקיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת (דברים ל"א-ל"ב). ויש לדקדק למה כפל עוד ובניהם, הרי הוא בכלל והטף. ויש לומר, דאמרינן אנשים באים ללמוד ונשים לשמוע, אבל הבנים צריך להתחנך ליראה את ה' כדי שיקיימו המצוות אם יגדלו, אבל לפי זה למה הקדים למען ישמעו אחר שהקדים שהבנים באים כדי לעשות בתורת חנוך.

^{אוצר החכמה}

ויש לפרש, דאמרינן בחגיגה דף ג' (ע"ט), תנו רבנן, מעשה ברבי יוחנן בן ברוקה ורבי אלעזר בן חסמא שהלכו להקביל את פני רבי יהושע בפקיעין, אמר להם מה חידוש בבית המדרש היום וגו', שבת של מי היתה, שבת של רבי אלעזר בן עזריה היתה, ובמה היתה הגדה היום, אמרו לו בפרשת הקהל, ומה דרש בה, הקהל את העם אנשים והנשים והטף, אם אנשים באים ללמוד ונשים באים לשמוע טף למה באים כדי להקביל שכר למביאייהם, אמר להם מרגלית טובה היתה בידכם ובקשתם לאבדה ממני, עד כאן. וקשה למה שמח מאוד בדרשה זו, ובפרט לאותן גרסאות¹ שגורסין היתה לי בידכם. ויש לבאר דכפי שמבואר בברכות דף כ"ז (ע"ג) רבי יהושע היה גורם שנתמנה רבי אלעזר בן עזריה, ולכן נעשה גם לרבי יהושע שכר ממה שדרש רבי אלעזר בן עזריה בטוב, ולזה שמח ואמר מרגלית טובה שאנכי הייתי הגורם שהיא בידכם בקשתם לאבדה ממני.

ולבן גדול גם כן שכר הנשים שמביאים בניהם לתורה וליראה, ועל כן הקדים נשים, ונותן טעם, ובניהם גם כן ישמעו בתחילה מאמותיהן ואחר כך ילמדו מאביהן אופן קיום המצוות.

בבראשית רבה (י"א מ') להיות סניגור בעדינו לפני מלך מלכי המלכים, והשבת יוצאת ובאה לפני כסא כבודו, כדכתיב ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם (שמות ל"א י"ז), ובזכות שישראל משמרים השבת כראוי הקב"ה מוחל עונותיהם, אבל כל זה דוקא כל זמן שישראל מקיימין את השבת, אבל כשאין משמרים את בת זוגם כראוי ואדרבא מחללין את כבודה ברבים (בפרהסיא) איך תעשה השבת סניגור להצדיק משפטינו, הלא תעשה קטיגור.

ועל כן כשרז"ל אסרו לתקוע בשבת הוי כדי להרחיק מחילול שבת משום גזירה שמא יעבירו ד' אמות ברשות הרבים (עי' ר"ה כ"ט), אבל מי שמחלל כל השנה את השבת בטלטול הלא אז לא לבד שלא נעשה סניגור לפנינו אלא אחרי שלא איערבב שטן שוב צריכים לדאוג לדברי רבי יצחק כל שנה שאין תוקעין בתחלתה מריעין לה בסופה.

ולבן בפרט בשנים כאלו² שראש השנה חל בשבת נתאמץ בתשובה בלי הפסק, כי המופלא ממנו בל נדע ובמכוסה ממנו בל נשאל, ומי יודע אחרית השנה אם טוב ואם רע הוא, וכבר אמרינן בראש השנה דף ט"ז (ע"ג) כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה מריעין לה בסופה.

ובן משה רבינו אחרי שכלה לכתוב הספר תורה ונתנה אל הכהנים בני לוי צוה לפני מותו לאמר מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה וכו', הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלקיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת, ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו ליראה את ה'

ז. בשנת תרל"ב (בה דרש רבינו דרשה זו) חל יום א' דר"ה בשבת.

ח. עי' עיז יעקב.

חלק ב עמוד לב מאמר ריד עוללות אפרים

שחקרים את עמלונם כליל לה' לעולם זה שאמר ותקעתם בחלונות על עולותיכם וגומר : עטס ׀ שהטופר צל הספסלדו ולקצנ חרלת יוס הדין כמו שאמר אם יתקע טופר צעיר וטעס לא יסררו יסררו סמציא צעסרס מסקויסאלו וקיל טופר חזק מלד ותקדל כל ספס וגומר טעס ׀ לזכור יום הדין סגדול סלעמדי ויכיל ממונו סנאמר קול יום ׀ מר לורס וטעס יום טופר מתסרסו וגומר חול כנגד מסקוי וילא ככרק חילו ׀ וס' אלסיס צטופר יתקע רמז למילי סדי אשר נסחו צעוצי ללונו ציוס הדין ולז יססוט סקדוט צדוק הול את הילכ הרע סנמסל לרסעיס ססוט ססערה ועומד על יומיס לסעסס אז סאמר וסלך צסערות מימן טעס ׀ לזכור סגולס סססיה קיל טופר אז כנגד מסקוי ציוס ססור יתקע צטופר גדול וססו סל צידיס וגומר : טעס ׀ לזכור יום סמיית סאמר ססיה צקל טופר אז כנגד מסקוי כל יוסיי סנל וסוכני צקל וגומר יוסיי סנל צעולס סזס וסוכני ארץ אלו סמסיס בו ׀ אזו טעס סופסרת ועסרה זכרונות לסורות סססנחחו יסצדך מחסססס כל סנמללים סנצנרו צעסרה סנאמרות וכנגד סודרס סלומר ׀ צדריס נקדלו מייס ׀ סכירס נוסל על לסון מייס ׀ ועסרה מלכיות סיינו לסמליכסו על עסרה נצדלים כידוע לרדעיס וכדור אלסיס ססר דצד ׀ ולסי סכל סז ססרס צטופר אז יכול סססכיל לסכריו ללזינו כל עח וסכל טעס על כן מסייס צמדרס סססכרז מל רלו לומר מלכיות ססילס כו ׀ ועדיין אין אנו יודעיין סקול מסיכון יולא סיל קול סלון מעיר קול מסיכר ׀ דיל סכל סזס כן סקול סיוולא מסיכר ׀ דסיינו סססיעות מוסס כן סקול סכרס סיוולא מעיר קעסס מפי סופריס ועסי ספריס סכל למד ׀ כן וסן ססנח עומד זכרון סרדעס צמקוס סרדעס ׀ וצס נסלס לרדס אז צסיעסחא דסמיל :

שופר • לסיכך צפצפתה החלוצות הקדים הצופות
והנחות למלכות כי דרך קניית ג' עיקרים אלו
הוא כסוד הסם החזים צהור כי מחד לימוד
החורה יספן גמול ועונם במצור צמה
קיסרים שצורה כמו קיסור דור
הגמול ויליחא מלרים וזולתם • וכשיבין גמול
ועונם ממילא יבא לכלל הכרה וידיעה צמילחא האל
יחצק • אך אלו ידעין לווד המלכות כדרך
קדמות נעשה למשע כי צלתי ידיעות הקיבות
הקודמים אלו מלאכים צמלכו ויתצק וחו
המלילי הכלה מתקיעות אלו •

עוד צמלרש האומר . פיד

שמואל זה ים עשרה כוונות
ויעמים כו' וכפי הכרחם שכל י'
פסוקים של שופרות שאנו
אומרים בחפלה הם כנגד י'
עמים אלו. ועם לזכור

כי ציוס זה ישב הק"צ על כסא מלכותו ציוס
שנגב האדם כי קוים ציוס האדם לא היה
מלכותו יח' ציוס על ד"ה . ונוהגים לחקות
שמועות ציוס האדם כ"ש וחשבותם שמועות
ואחרים יח' ארזינו הנלך ז"ש שפועל פקוק
מחולל וקול שופר הרינו לפני המלך ה' . טעם

ב שמועֹר זֶה הוּא כְּמוֹ הַכְּרוֹס שֶׁכָּל מִי שֶׁלֹּא יָבֹא אֵל הַמֶּלֶךְ ה' בְּחֻשְׁבֹּנֵה דַּיִּים אֵלּוּ לְמוֹ דְּבִחָתּוֹ כִּי הֵם חָק לִישְׁרָאֵל כִּנְגַד זֶה אֲדוּמִים פֶּסוּק חֲקֵנוֹ שְׂמוֹעֵר וְגוּמַר בִּי חָק לִישְׁרָאֵל הִיא • טַעַם הַ לִּבְכוֹר יוֹם מִזֶּן תּוֹרָה שֶׁהִיא צָדוּק שׂוֹפֵר כִּנְגַד זֶה אֲדוּמִים וְכָל מִתֵּן רוּחִים אֵל הַסְּקוּלוֹת וְאֵל הַמַּלְאָכִים וְאֵל הַשְׂמוֹעֵר רֹאשׁ אֵל הַכְּמוּעֵר כִּי אֵל הַיּוֹ שְׂמֻחָתָם מִקֹּדֶם הַמַּלְאָכִים וְהַשְׂמוֹעֵר כֹּחַד הִיפֵךְ מִטַּעַם זֶה הַלֵּדֶם שֶׁכָּל מוֹסֵף מִצֵּדֶל אֵת מִצְוֵי כֹחַ"ם הֵבֵא אֲנִכִּי בַּעַל אֶלֶךְ צִדֵּק הַעֲנֵן צִנְצוֹר יִשְׁמַע שֶׁאֵם הִיא בַּעַל צִנְלוֹי אֵל הַיּוֹ

וְהַיְוֹנִים דַּעַם עַל הַבְּרָאִיִּים לֵאמֹר רָעוּנוּ וְנִלְחָם
וּנְלָכְנוּ וְלֹא הָיוּ שׂוֹמְעִים קוֹל הַדְּבָרֹת כִּי אֵין מִתּוֹ
הַכֹּחַ וְהַחֲסֶד שֶׁמִּתְמַשִּׁים כֹּחַד לִכָּךְ כֹּחַד הֵנָּה
אֲנִי זֶה אֵלֶיךָ צַעַר הַעֵץ שֶׁלֹּא יֵלֵנוּ צַרְכֵּיהֶם צַעֲזֹר
יִמְעַד הַעֵץ יִתֵּנוּ לָנֶם לְשִׁמּוֹעַ וְיִמְעַד אִי אֵלֹו נִרְוֵהִים
לְהַעֲלִים עֵינֵינוּ בְּכָל קִרְאָנוּ שִׁמְעֵה יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא
הַבְּרָאִיִּים הַבְּרָאִיִּים אֵלֶּה הַשְּׂמִיעֶה וְכֵן קוֹרֵין לְקוֹמַת סָגִי
הַדָּוָר כִּי כֹחַת הַכֹּחִים בְּנִשְׁמִיעִים וְהַשְּׂכִלִּים מְכַחֲשִׁין
זֶה אֵלֶּה זֶה בְּנִשְׁמֹל לֵאמֹר בְּנִשְׁמִיעִים וְיִמְעַד הַבְּרָאִיִּים
הַשְּׂכִלִּים • טַעַם הָיִינוּ דְּבָרִי הַנִּבְיָאִים וְיִמְעַד הַבְּרָאִיִּים
שֶׁנֶּחֱזַק בְּקוֹל שׂוֹמֵר שֶׁלֹּאֵמֵר כֹּחַד הַרֵם קוֹלְךָ וְגַם
זֶה כִּנְגַד מִקּוֹל וְיִי קוֹל הַשְּׂמֹעַ מִן עֹלָם וְעַד מִשֶּׁה
יִדְּבַר וְיִוָּעַר הַרֵם צִדִּיק שֶׁמִּדְּעָה מִשְׁכִּי אֵלֶּה לְקוֹל
הַשְּׂמֹעַ • טַעַם הָיִינוּ לֵאמֹר הַמִּדְּעָה שֶׁהִי בְּקוֹל
שׂוֹמֵר שֶׁנֶּחֱזַק כִּי קוֹל שׂוֹמֵר שֶׁמִּשְׁמַע וְנִשְׁמִיעִים מִדְּעָה
מִלְּפָנֶיךָ זֶה שֶׁנֶּחֱזַק עֲלֵה אֵלֶּהִים צַרְכֵּיהֶם • אֵלֶּהִים רַחֵם
לְעַלֵּת דְּרִין אֵלֶּה רַחֵם לְפָנֶיךָ הַמִּדְּעָה כִּמוּ וְנִשְׁמִיעִים
הַעֵץ רַחֵם לְפָנֶיךָ שֶׁכֵּינָה שֶׁלֹּא הַמִּדְּעָה • טַעַם
יִתְמָךְ דְּבָרִי לְזִכֹּר הַעֲקִידָה וְחִכָּה לֵאמֹר שֶׁל יִתְמָךְ

בר"ה שחל להיות בשבת

שבתון. זכרון תרועה

עמוד לב רבי יומן ודיס לקיס

היון חקשין חנין ייט של ראש שטנס שטל נצנת צמקדס היו חוקעין חלל לל צמדינס 'חמחין ווי דבר חורס ידסס צמדינס ווי אינו דבר חורס חק צמקדס	מחמר רטו ד"ר שטל לסיח נצנת צמקדס היו חוקעין
--	---

לֹא יִדְעוּ • מִדּוֹ לִדְיוֹן מִתְקַשֵּׁין עֲבָר דִּבְ כִּנְאָה
אֲחֵרִין הֵא חֲתָא מְרִיב דְּמִנְעֵאֵי נִיקוּס וְנִשְׁלָא קָמִים
וְשִׁאלוּן לִיֵּה אֲמַר לְבוּ כְּתוּב אִי אֲוֹרֵר יוֹם חֲדָרְעָה
יִסִּים לִבִּם וְכִתְּבֵא אִי אֲוֹרֵר זְכָרוֹן חֲדָרְעָה כִּיֵּל יִתְקַיְּמוּ
שְׁנֵי כְּתוּבִים הֲלָלוּ • צוּמֵא סְטוּא צְמוּל יוֹם חֲדָרְעָה
יִרְבוּ

חזקה ב עמוד ל' מאמר רמז עולדת אפרים

זא להמליך ה' עלינו כי צעלם היום הזה יצא ה'
 על כסא קדשו ולויה לחקוע בדרך שחוקעים בשופרות
 למלך צ"ו שנאמר ותקעתם בשופרות ואמרתם ימי
 אדונינו וכן השבח מורה על מידות העולם והמידות
 הוראה על אמונתו וזה כנגד נליחות האל יתברך
 תורה מן השמים כזר אהרנו למעלה שהשופר
 יש לו עשרה כוונות ומכללם כדי לזכור יום מתן
 תורה שהיה צקול שופר וכן נתינת השבח הוא
 הוראה גמורה על התורה כי נעטע זה נתינת התורה
 בשבח כמו שלמדו רז"ל ונוקדא זכור את ייח השבח
 צענומו של יום הכתוב עודכר כדליחת צמכת שבת
 ונתיבזר זה של יום השבח בנאמר דכ"ו יתבאר
 צע"ה בחר היטב שמנחת יום השבח לא נתינת כי
 אם לתלמוד תורה כנ"ש צ"ש שזכר וירא מנוחה כי
 טוב וגומר וט שכמו לסביל עול הורה ה' שהשופר
 מורה על השמחתו יתברך לשכר ועונם לדין ולרשמים
 וזה מנאמר ממה שכתב בראשונים צ"ש המקביל ר'
 עזריאל שהשופר יש בו דין ורחמים ההרבה
 והשפזרים דין ותקיעה רחמים כו' וכן יוצג מלשון
 שזכרים כד"ל וסדר פושעים וחבאים ותרועה
 מלשון תרועה ששבת בראש וכן השופר הוראה על
 יום הדין האחרון כי אם יכרך עיקר הגמול והעונות
 כי צע"ה ראה ראיונו על הרוב לדין ודע לו דשע
 וטוב לו וכן השבח הוא הוראה

רמז

זכר היטב זכרונות יום השבת
 טעם שלם במאמר ר"ע ע"ה. ויודעים זה
 פרחיו במיוחד מליכי סצרה שחל להיות נכבד
 מוכיפין צי פרשיות בפרשת וי'
 פקד את ערם כדי שיצאו גי פרשיות במוכות זו לזו
 ונרמזים על גי עיקרים אלו. א צום הגמול את
 ילחם. ב כי צילחם יקרא לך זרע. ג כי שמע
 ה' אל קול הנער כאשר הוא שם. א מליחוח
 הט"י נרמז באומרו כי שמע ה' בקול הנער יאמר
 כאשר הוא שם. הוא היינו הקצ"ה ר"ל כאשר
 הקצ"ה מלוי לכל קוראיו ושם היא מלוי בכל העוקים
 אשר יזכירו שמו יח' לפיכך שמע גם בקול הנער
 אף אם לא היה הנער הגון לכך. ב הגמול
 והעונש זה"ש ציום הגמול את ילחם ודעו רצונתו
 ז"ל ציום הגמול לשון גמול וכן אמרו רז"ל במסכת
 פסחים לעתיד יעשה הקצ"ה משחה לזדקקים ציום
 סיגמול חסד עם זרעו של ילחם נמלא שמואלו ציום
 הגמול מורה על הגמול האחרון. ג החזרה זה"ש
 כי צילחם יקרא לך זרע ואין זרע אלא תורה כמו
 שדכס ר' עקיבא לנוד תורה צילוחו ילימד גם
 בזקנותו שנאמר בצוקר זרע זרעך וגומר וכן אמר
 שלמה וחזוהם מכסף נכסד :

הדרך רב' הוא שכר אנחנו מהשופר יש
 זו ביונות כוללות ויכללם

לכקדיל חס כל יטאל טיהיו זאגורד חס כמזורד
זממר רייז ע"ס וכן הסדת חיוחד לזכ כ"ט
ויקהל

יִשְׂרָאֵל וּבְזִמְנָן שֶׁהוּא בְּסֻכּוֹת זִכְרוֹן חֲרוּשָׁה יִשֵּׁי לָכֶם
 לְדַעִינִי וּמַזְכִּירֵיךְ אֶל לֹא חֻקֵּיךְ עֲבָל • מֵה מֵי
 בְּמִלְחָמָה מִן הַקּוֹסִי שֶׁלֹּא הִסִּיב לָכֶם רַב כְּהֵנָּה עַל
 קוֹסִית מִנֵּה כִפְסָךְ שֶׁמִּלְחָמָה וְאִימָה אִיפְכָה וְהֵה
 רָאִית :

אם **שניית יום** **השבת** **יש** **זה** **לוחן** **הקודש**
הרמוזות **בענין** **החקירות** **ח"כ** **יפה** **אמר** **צמקש**
דוקא **הוקעין** **אזל** **לא** **צמדי** **נח** **למי** **שצמקש** **צטלה**
שניית **השבת** **מלד** **הקדננות** **הקריצים** **זו** **ואם** **כן** **סה**
לריכין **לשומר** **מה** **שלין** **כן** **צמדינה** :

הקדמת

הקדמת ענין זה הוא מיוחד שהשגת יסודות
במה כוונות כוללני עניינים ופלאים

העומדים בדמיו של עולם • ואחזק כוונות עולמים
נרמזים גם בחקיעות השופר כי מעלם הטעם הזה
זאת לסנים צישראל כי בכל ערב שבת היו חוקעין
ג' חקיעות להשכיח את העם ממלאכה כנודע וזה
לפי שהשופר והשכיחה ענין אחד להם זה מלינו
דגרי ר"ס צן יוחי מדרש פסוק יום חרועה
יהיה לכם ועשייתם עולה וגומר היינו במקום עשיית
העולה וזהו במקדש שנעלה השכיחה שם שהרי
הקרבנות קרינים שם ואם כן לעולם יום חרועה
יהיה לכם חפ"י שבת . ותיכרן זה רמז להם רצ
כהנא נאמר כאן יום חרועה יהיה לכם והקמין
הענין לאמר ועשייתם עולה ונאמר להלן שבתון
זכרון חרועה מקרא קודש כל מלאכת עבודה לא
תעשו והקרבנות אשר הכי שצפסקו זה הקמין נאמר
והקרבנות אל החרועה ואדרבה היה לו לסמוך נאמר
כל מלאכת עבודה לא תעשו אל החרועה אלא שכל
נמדיה הוא מדבר מקום ששבתין שבת לעולם
לפיכך אין צו חקיעה לפי שהשכיחה עומדת במקומה
וגפי' מנסה הוא מדבר במקדש מקום עשיית
הקרבנות והוא ציטור השכיחה ושם לעולם יום
חרועה יהיה לכם לפיכך הזכיר כאן ועשייתם עולה
עשייה הוא פעולה ממש . ולהלן לא הזכיר לשון
עשייה כי אם והקרבנות אשר רמז למדינה שאין צו
עשיית הקרבנות צפועל ממש כי אם התפלה
העומדת במקום קרבן כי על ידה יתקדשו אל
השכינה כ"ח קרבן ה' לכל קוראיו והמשכיל יבין .
ולכך נאמר ותקעתם בחלונות על עולותיכם וגו'
כי במקום הקרבנות לעולם חתקו צין
צפול צין שבת וק"ל . וזה מדרך שאמרנו שכל
הסודות הנרמזים בחקיעות השופר נרמזים גם
בשכיחה השבת דבר זה יפורש בג' דרכים :

הדרך הרא'ה הוא צה"ת שכבר הזכרנו

כ' יקודי הדת תלויית בשלטה עקרם וסמ מליאה
האל ית' ותורה מן השמים. והסתנסה לשכר ועונש
המאמן בשלט אלה הרי הוא שלם בכל חלקי עדות.
והטוספס מרומז לשתלתן. ומליאה האל יתברך
חצרונו למעלה במאמר ריג' ובמאמר רי"ד שכתוספס

העתקה אגרת מק"ק פרשיסחא .

יום א' תבוא תקפ"ז פה פרשיסחא .

החיים והשלום והשמחה לכבוד יד"צ ולבני הרב הגאון החר"ק המפורסם החכם השלם שמו נודע בשערים כבוד שמו מו"ה אלכסנדר זיסקינד נ"י .

אחר שזה שנים עד ביאת גואל אשד כבוד תורתו שוכן בתוך חדרי לבני ורעי במצפוני מורשי רעיוני . אדברה אליו הפעם כמו אל לבי . **כתיב בתוך עמי אנכי יושבת וכתיב מרחוק ה' נראה לי וזה מור ראש השנה** . השמחה והדאגה מסותרת בפחד . יזכרו ה' להיות לו שניהם יחד . הבינה תגדל מהמעשה כי המעשה רז והבינה אור ושניהם דומים . וברוך ה' שהחיינו וקימנו שיעלה זכרוננו לפני אדון כל אולי חנונים נהי' להוציאנו מאפילה לאורה בעזה"י לא נשכח כבוד תורתו מלבינו ומלב אנשי חברתינו לזכרון לטובה זה' ברחמי יתן לו שמחה וחיים וכתיבה וחתימה טובה לו ולאנשי ביתו ולכל עירו . כ"ד נפשו ולבבו המגעגע באהבה **שמחתה בונם** .

גם אנחנו אוהבים ורעים דורשים שלומו הטוב באהבה ויקוים בו ברכת רבינו שי' ונוכה לשמוע ממנו בשורות טובות ולשמוח אתו יחד תמיד כנפשו וכנפש ידידיו . הק' יצחק מואריק . הק' יצחק מאיר . הק' מנחם מענדיל מטאמשוב . מאיר קוואלער . ר' יעקב ווארקער ור' שלמה זאלישניער מרמזים שלומו עברו והמה בתוך התפילה .

גם אנכי הצעיר פורס בשלומו הטוב ומבקש אנכי ממנו אשר המכתב הלז יצפון אתו יוביל אותו אי"ה בעת נסעו לכאן ואז שנינו יחד נלמוד אותו שיעור בעיון .

דברי ידידו אוהבו הק' אברהם משה .

אגרת מה שהשיב מרן להגאון הצדיק ר' אליעזר חרל"פ ז"ל על מכתבו הארוך ששלח לו מאיזה ניירות שערך אליו :

שלום טובה וברכה תבוא אל כבוד מרן גו' הרב הגאון מו"ה אליעזר צבי הירש חרל"פ נ"י אבד"ק שצוצין יצ"ו

את קולו קול עוז חוצב להבות אש בין אבני אש יתהלך . אזני שמעה ותיבן לה תוכחת מגולה וגו' . ונאמנים פצעי אוהב ה' ותוה"ק . יהלמני צדיק חרפה כהנה וכהנה . ירעתי כי לא מקנאה ושנאה ידבר רק מתוך רשפי אש יה אשר בקרבו ואהבת תמים דעים בשלחבת יה . חכמתו ויראתו וגדולת למודו שמעה אזני מפי כבוד אוצר בלום בנסתר ונגלה וגו' מו"ה יצחק מלובלין זלה"ה . ומה גם מכבוד מרן הרב הגאון מו"ה יצחק יתודי זלה"ה . כמעט לא זו מחבבו ותמיד תהלתו בפיו היה . ע"כ פקודתו שמרה רוחי ואולי אוכל רבות עשיתי ואעשה למען קדושת שמו ית' . ואהבתו כלבי ועל כל פשעים תכסה אהבה ישלם למר ולתורתו

דברי שמחת בונם במו"ה צ"ה זלה"ה .

כולל כל השנה כמו שהראש כולל כל הגוף. וכמו שיש ג' רגלים בשנה חג המצות יציאת מצרים. אחר כך קבלת התורה. אחר כך גמר התיקון בסוכות זמן שמחתינו. והוא תהלוכות כל העולם. שמקורם היה ב' אלפים תהו¹⁰. אחר כך זכו בני ישראל לב' אלפים תורה. ואחר כך ב' אלפים ימות המשיח. וכל זה מתחדש בכל שנה. וכל זה מתחדש גם כן ביום ראש השנה מתחלה בבסיה וצריכין לעורר על ידי תקיעת שופר זכות התורה. ובסוף היום אכלו משמנים חרות ה' היא מעוזכם (נחמיה ח, י):

[תרנ"א]

זכרנו לחיים וכתבנו בספר החיים¹. כי הנה ראש השנה בחינת יראה. אבל צריכין לראות שלא להיות יראה רק מעונש. אך יראה ה' לחיים (משלי יט, כג). פירוש שיהיה עיקר היראה שלא יהיו נדחין מעץ החיים שהיא התורה². ועל זה עיקר הבקשה להיות נדבקים בתורה. ונקרא ספר החיים שיהיה החיים מבורר בלי פסולת:

בפסוק (תהלים פא, ד) תקעו כו' בבסיה ליום חגיגו. כי הנה בכל שלש רגלים יש מצות ראייה במקדש³. ובראש השנה הוא ראייה מרחוק. שעל ידי השופר אמרו חז"ל⁴ כיון דלזכרון קאתי כלפנים דמי. ולכן רמזו שבראש השנה הוא בחינת (ירמיהו לא, ג) מרחוק ה' נראה לי. ולכן ראייה זו הוא בבחינת עקידת יצחק. כמו שכתוב (בראשית כב, יד) היום בהר ה' יראה. רמז לזכות לראייה מרחוק. ולכן אפילו בזמן הזה שאין לנו בית

בפסוק (דברים לב, ז) זכור ימות עולם. שמעתי מפי מו"ז ז"ל⁵ כי בכל שנה יורד בינה ודעת. ועל זה נאמר (שם) בינו שנות דור ודור. ויתכן לפרש זכור ימות עולם על ימי המעשה שבכל שבת מתחדשין ימי המעשה שלהבא. וכמו שכתוב (שמות כ, ח) זכור את יום השבת. וזהו זכור ימות עולם. ביני⁶ הוא ראש השנה ועשרת ימי תשובה שבהם מתחדשין ימי השנה. ונראה שהשבת הוא בבחינת צדיקים. ועשרת ימי תשובה בחינת בעלי תשובה. דכתיב (בראשית א, לא) וירא אלקים את כל אשר עשה כו'. וזה היה בערב שבת כששב אדם הראשון⁷. ויתכן לפרש כל אשר עשה לרבות עשרה דברים שנבראו בערב שבת בין השמשות⁸. ונראה שהמה תיקונים גם על אחר החטא. שמכל אלה הדברים נשאר רמז גם אחר החטא. ואילו של אברהם יוכיח. וכמו שיש בזמן עשרת ימי תשובה כמו כן יש בעולם עשרה דברים. ובאמת בנין העולם בז' ימים. וההנהגה בעשרת ימי תשובה היא למעלה מהנהגת הטבע מג' ראשים על ז' הימים. ובערב שבת בין השמשות על ידי התשובה שעשה אדם הראשון ניתקן הדרך של בעלי תשובה בתוספות מעלה בבחינת עשרה וכדאיתא בזוהר הקדוש⁹ כי בעלי תשובה מתקנין ברגעא חדא ע"ש בפרשת וירא. לכן בשעה אחת ניתקן אלה העשרה. אשר הם יותר ממה שניתקן בכל ימי המעשה. וכמו כן לעולם באלה העשרה ימים יכולין לתקן יותר מבכל ימות השנה. ויום ראש השנה

¹⁰ סנהדרין צו ע"א.

¹ הוספה לתפילת העמידה לימים נוראים.

² "ואין עץ חיים אלא תורה, שנאמר: 'עץ חיים היא למחויקים בה'..." (ברכות לב ע"ב).

³ עין שמות כג, יז; לך, כג.

⁴ "שופר נמי מבחורין ביון דלזכרון הוא – כפנים דמי" (ר"ה בר ע"א).

⁵ חידושי הרי"ם, האזינו ד"ה 'בינו שנות', עין שנת תרמ"ט הערה 22.

⁶ אולי צ"ל 'בינו'.

⁷ פסיקתא רבתי מו, ד"ה 'זה היום'; פסיקתא דרב כהנא כד, ד"ה 'מה כתיב'; פרקי דר"א, יט.

⁸ אבות פ"ה מ"ו, ע"ש.

⁹ "... אלא בגין לאודעא דאפי' בשעתא דקב"ה יתיב בדינא על עלמא לא אשתני דהא יתיב בדינא על דא וברחמי על דא וכלא ברגעא חדא ובשעתא חדא..." (זוהר ח"א, קה ע"ב, ע"ש).

וכמו כן בני ישראל שמבקשין תן פחדך על כל מעשיך. וז"ל כי ענין מתפלל בעד חבירו כו'. הוא כשחושש שנענש חבירו על ידו. כמו שהיה באברהם שנענש אבימלך על ידו. אבל בלאו הכי למה יתפלל בעד חבירו קודם כיון שצריך לאותו דבר. וכזה הוא בדברינו הנ"ל שבני ישראל חוששין שעל ידיהם נדחו האומות ומתפללין עליהם והם נענין תחלה. וזה שאמרו ז"ל¹¹ אמרו לפני מלכיות שתמליכוני עליכם. על ידי שמתפללין בלב שלם שיחול מלכותו יתברך על כל. וזכין אנו תחלה במלכות שמים:

ימי ראש השנה [תרנ"ב]

בראש השנה יצא יוסף מבית האסורים.¹ אמר אמו² ז"ל³ כי נקודה הפנימית אות ברית קודש יש לה חירות מערלה אשר סובבת אותה. ונראה כי הענין הוא כמו שהקב"ה מגלה השגחתו יתברך בזה היום שכל באי העולם עוברין לפניו.⁴ כמו כן בנפש האדם מתגלה הארת הנשמה. ואמרו חז"ל⁵ הנשמה נדמית להקב"ה מה הקב"ה יושב בחדרי חדרים כו' מה הקב"ה זן עולם כולו כן הנשמה זנה הגוף. ובילקוט⁶ גורס הקב"ה דן העולם והנשמה הגוף. לכן בימים האלו כמו שהקב"ה דן העולם. כך צריך כל בעל נפש להשגיח ולדון את הגוף ביותר מכל ימי השנה. בפרט בני ישראל שיש להם חלק אלקות כמו שכתוב (שמות כ, ב) אנכי ה' אלקיך. לכן כפי מה שנעשה למעלה מתעורר בנפש איש הישראלי. ועל זה כתיב (במדבר כג, כא) ותרועת מלך בו כי מרגישין ודבקי ברצון עליון אשר מתגלה

המקדש ובכל רגל נחסר לנו מצות הראיה ועתה בחג של ראש השנה יש לנו גם עתה בחינת כלפנים דמי:

מצות שופר. כי הקול קול יעקב (בראשית כז, כב). התורה שהוא ירושה לנו.⁵ אבל על ידי החטאים נתקלקל ונתעקם הקול. ועל ידי תשובה יכולין לעורר הקול פנימי שנמצא בנפשות בני ישראל. וזה שכתוב⁶ כל הקולות כשרין בשופר שעל ידי התשובה מתכשרין כל הקולות וחוזרין להיות קול פשוט ישר. וזהו הרמז⁷ פשוטה לפניה ולאחריה ובאמצע שברים תרועה שאינו קול ישר. כי ראשיתן ואחריתן של בני ישראל הוא טוב. ובקבלת התורה זכו בני ישראל לקול ישר ושלם. ולעתיד גם כן טוב אחרית דבר מראשיתו (קהלת ז, ח). והזמן שבנתיים. אף על פי שחטאנו. על ידי תשובה מתקנים החטאים ומתבטל קול נשבר שבאמצע לקול פשוט שלפניה ואחריה. והרמז⁸ איסורא ברובא בטל. וזהו התרועה שמתבטלת אל קול פשוט כנ"ל. והזכותים שיש לבני ישראל מרובין על החטאים וחד בתרי בטל כנ"ל:

בנוסח התפלה תן פחדך הוא בירור מלכותו יתברך על כל העולם. ותן כבוד מיוחד רק לבני ישראל שהוא דרך התורה אין כבוד אלא תורה.⁹ ועתה בעונותינו הרבים בגוים אין תורה (איכה ב, ט) צריכין מקודם לבקש על תיקון מלכות שמים. ויקוים בנו כמו שכתבו חז"ל¹⁰ המתפלל בעד חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחלה דכתיב (בראשית כ, יז) ויתפלל אברהם כו' וה'פקד את שרה כו' (שם כא, א).

² עיין חידושי הרי"ם, ראש השנה ד"ה 'איתא בראש השנה'.

³ ר"ה פ"א מ"ב, עיין שנת תרמ"א הערה 7.

⁴ "הני חמשה 'ברכי נפשי' כנגד מי אמרן דוד? לא אמרן אלא כנגד הקב"ה וכנגד נשמה... מה הקדוש ברוך הוא זן את כל העולם כלו אף נשמה זנה את כל הגוף... מה הקב"ה יושב בחדרי חדרים אף נשמה יושבת בחדרי חדרים" (ברכות י ע"א).

⁵ עיין ילקוט ש"ח"א, תתנז, ואולי היתה לרבינו גרסה אחרת בילקוט ש.

⁵ "תורה צוה לנו משה, מורשה קהילת יעקב" – מורשה היא לכל ישראל מששת ימי בראשית" (סנהדרין צא ע"ב).

⁶ ר"ה כו ע"ב.

⁷ עפ"י ר"ה לג ע"ב.

⁸ עיין זבחים עב ע"א; חולין צח ע"ב.

⁹ אבות פ"ו מ"ג.

¹⁰ ב"ק צב ע"א.

¹¹ ר"ה לד ע"ב.

¹ ר"ה י ע"ב.

הלכות קטנות הנל תיבות מזמור לתורה נמי מורה מקום הוא לו ואינם מן הפסוק והתחלת המזמור מן הרישו ודווקא וע"פ כדברי מהר"ל הנל ברוקח סי' שי"ט בדיני ברכות בשם הרי' אליהו פ"ט ומ"ט ברכ"י כאן דמפסוק וידבר ד' אל משה לאמור איז ללמוד כלום הערותי בכללים שלי מפסחים מ"ב א' לאמור לא נאמר כו' והארכתי שם בור:

שם ראשון שקרא כו' שני שקרא כו', כי ממאי דמייתי לקמן הך דר' פפא איקלע כו' משמע דבא לומר דלפי האמת ראשון משבח מכולם וכן משמע גם ממה שהביא הרי"ף הך דר' פפא ודווקא וע' שו"ת הראש"ש כלל ה' אות ג' ע"ה:

שם ר' פפא איקלע לבי כנישתא דאבי גובר, כי כלשון זה תפנית כ"ו א':

כ"ב א' תורה אין כי וגם יש להם לחשוב כו', כי ע' שו"ת הלכות קטנות ח"ב סי' רנ"ו:

שם ב' הא ווא גרמא ל"י, כי כזה חוס' פירובין י"ד ב' ד"ה חט לו ו' וזו, חוס' בי"מ ל' ב' ד"ה לא חרבה, ח"א למהרש"א הוריות יו"ד ב' ד"ה הם שנכוונו לשם מזה, חוס' פירובין סי' א' ד"ה מביא, חוס' פסחים קי"ג א' ד"ה אחר, רש"ים ב"ב פ"ט א' ד"ה נפקא ל' קרנא בפי"י:

שם חודיה ואיבעית אימא כו' כי ובסוף קאמר ואיבעית אין אסור מדרבנן, כי אע"ג דמייתי רק מדטולא וטולא לא אסרה תורה אחר מ"מ לשון זה משמע דאפי' מדרבנן שרי ע' מידושי רמב"ן שבת י"ג א' ד"ה אהך ואמר החס לא אסרה תורה אלא קורבה של ג"ע בלבד וח"ל ופי' לא אסרה תורה לומר שהם מותר כדאמר' בעלמא לא אסרה תורה אלא פישוט ידים ורגלים ולא אסרה תורה אלא דמות ד' פנים בדידי דדידי דהיינו לומר דשרי וכן אימאר החס כל כי האי רבינא ליכול לא אסרה תורה אלא ריבית הבאה מלה למלוה עכ"ל:

כ"ג א' הכל עולין למנין בכפה ואפי' קטן ואפי' חשה, כי ע' שו"ת שבות יעקב חאזיח סי' מ':

שם חודיה כוון כי והא עין מולאין כו', כי ע' שו"ת מהר"ם בר ברוך סי' רנ"ג:

שם ב' אין פורסין כו', כי ל"ט מדוע לא תמי נמי במשנה הך דב"ב י"ב ב' אין פוחתין בכלה פחות מעשרה וכן דסנהדרין ע"ד ב' דאין קידוש השם בפחות מעשרה וכן דשם ע' ב' אין עולין בציבור החודש פחות מעשרה וכן דברכות י"ד ב' וגר"ך לאודו"י קמי' עשרה:

שם פורסין, כי ע' רש"י וע' כל בו סי' י"א כ' פ"י פורסין מזכרין כדכתי' כי הוא יצרך הוצא ותרנס יונתן יפרוס על דיבחה עכ"ל:

שם ואין טשאין את כפיהם, כי ע' מהר"ל ה' שופר וז"ל חקיעת שופר איז מגיין כי זה הכלל כל דבר דאורייתא איז מגיין עכ"ל וז"ע דעשיתא כפיה נמי דאורייתא וגר"ך עשרה:

שם רש"י ד"ה לאו אורח ארעא כי דאיכ מה הנחת למרובין כי משלשון הגמ' ברכות ס"ז ב' איכ מה הנחת לכשרים:

כ"ד ב' הרבה לפו לדרוש במרכבה כו', כי הייט שלפו בהתבוננות דעתם ולא בראיית העין חמש וכו' בהצניח ס"ז א' נוסח הייט בין מים הפלוגים למים המתאמים כו' וברש"י מתבונן הייט:

שם כ"ז שאבוקה בידי בני אדם רואין אותי ומצילין אותי כו', כי כזה בשבת קריח ב' איחובי מיתבא דשפסא סבא א' איכא מידי חזא חכמה ועבדה ל':

שם חפשי שהעם מתחלנין בו, כי ע' שו"ת נחמ דק ס' כ':

שם אל ריח לריש בר רבי אלמלי אסא טי כו', כי ע' שו"ת ח"ס חאזיח סי' י"ב:

שם ב' ומחו, כי לפי פירש"י י"ל ומחי צויד לבסוף:

שם תורה ור"י ב' ולא אמו חרי דרבנן ומפיק חד דרבנן, כי ע' שו"ת הלכות קטנות ח"ב סי' רמ"ז:

כ"א א' עד שתפן החמה, כי ע' רש"י כאן וע' רש"י חגיגה כ"ה ב' ד"ה קודם הן החמה לא יעלימו דמשמע דקודם הן החמה אינו יום גמור עדיין ומשיה לגבי חגיגה דרבנן מקלינן למיחשב שלא חל עדיין החגיגה דחלותו הוא ביום עשיה:

שם ב' כל הלילה כשר לקליר העומר כו', כי ע' הרי"ף לקליר העומר ולספירת העומר וק"ק מדוע לא תמי נמי לקריאת המגילה והיינו קריאה ללילה כי היכי דתמי כל היום כשר לקריאת המגילה והיינו קריאה דימחא ולפמ"ש הטוב"י חאזיח סי' מ"א דק"ק קריאה דימחא הוא מ"ט דדברי קבלה משא"כ ללילה הוא דרבנן גרידא ע"פ י"ל דלאורייתא קתני ודרבנן לא קתני ודימחא כדאורייתא תשיבא דריק כד"ה דמיון ותפלת המוספין דדרבנא אגב מוספין עמי' כי פשוט:

שם תורה כל כי אבל לשופר ולולב יש עשי', כי דבריהם צריכים ביאור דשופר הא אינו מזה דמקדש כלל ומה שייך

לומר אחריו יהי' שיבנה אולי משום דכיון דלזכרון אמי כפנים דמי ע' ר"ה כ"ו א' ע"כ יש להחפול שיהי' הפנים כפוטל או משום דבמקדש הי' המקיפה עם חולדות ע' ר"ה כ"ו ב' וכ"ז א' ושייך להחפול יהי' שיבנה ביהמ"ק ותקוים המלה בשלימות יותר עם חולדות ובשו"ת ראשית כזורים ח"ב סי' ב' כי דס"ל לחוס' דכאן כרי"ף דגם בזה"ל חוקטין ב"ב הגדול שבדור בשבת וסבירא להו דהוא רק זכר למקדש שהיו חוקטין בו בשבת ולר"ך להוסיף דסבירא להו דכל עיקר מקנה ריב"ז משתדב ביהמ"ק שיהו חוקטין בכל מקום שיש בו ב"ד הוא משום זכר למקדש ומ"ט החוס' לולב כוונתם פשוטה אלוכל כל שבעה דהוא רק זכר למקדש וכ"כ גם כס' ראשית כזורים שם:

כ"א א' טומד ויושב, כי ע' שו"ת ח"ס חאזיח סי' נ"א קוש' מדוע קורין יושב הא יש חיוב הלל בפורים רק

דקריאתה וזו היא הלילה כמבואר לעיל י"ד א' והלל הא גר"ך להאמר משומד כמבואר בחאזיח סי' תכ"ב ע"פ וע' לעיל ד' א' חודיה חייב דקריאת המגילה דיום עיקר וי"ל ג"כ העטם דכיון דיש גם חיוב הלל בפורים והלל זמנו רק ביום כדלעיל כ' ב' וע"כ קריאת המגילה דיום עדיפא דיש בה פי שנים מגילה והלל דקריאתה וזו היא הלילה ומשא"כ ללילה דהיא מזה מגילה לבד דאין זמן הלל בלילה וע' בח"ס שם דהעיר דאין אומרים הלל בליל פסח הא הלל צמי יום כניל וכן דן שם להיות ברכת הודאה לריבה להיות ג"כ ביום דווקא לפמ"ש הא"י רבה דלריבה להיות משומד משום דנקרא הלל וכמ"ש ובמושב זקנים יתללוהו והלל בעי משומד ע"פ וע' רוקח סי' ר"ל כי ראיתי את רבי שלא קרא הלל דריח טס הציבור וקרא מעלמו מיושב בשעת קריאת התורה עכ"ל ומבואר דעתו דלא בעי' משומד בקריאת הלל:

שם ב' וידבר טולה מן המניין, כי ע' שו"ת הלכות קטנות סי' ס"ט שאלה מי שקיבל עליו לקרות כמה פסוקים

של חתלים בכל יום אם יעלה לו (פסוק) למנחם מזמור לדוד וכן כל כיוצא משוכה מסתבא דלא עלה לו מן התשבון שראינו חבלה לדוד ארומתך המחיל האלפא ביהא בארומתך איכ חבלה לדוד אינו מכלל המזמור דמורה מקום הוא לו עכ"ל ויש לספיקו קנה דמיון לך דכאן דמסוק וידבר ד' אל משה לאמור ג"כ אינו גוף הפירוש והאחר כמובן וע' מהר"ל בסדר חפלות של פסח דג"כ ע"א דשם ווארשא וז"ל יש מקומות אין אומרים בפסח מזמור לתורה דאין תורה נקראת בפסח כו' ואט טהגים לאמורו והמדקדק בדבר ידלג אותם שמי תיבות ומחיל הרישו לר' כר עכ"ל ולדיוט דהא דכל פסוקא דלא פסקי' משה לא פסקין ל' היה בכאבים איך לאמור איז לרגל מזמו לתורה ולהתחיל הרישו ואולם

"וכל אדם לא יהיה באהל מועד"...

בליל שבת, כשמגיעים הביתה, פותחים ואומרים: "שלום עליכם מלאכי השרת מלאכי עליון וכו', בואכם לשלום... ברכוני לשלום"... ומסיימים: "צאתכם לשלום מלאכי השלום וכו'". והפלא הוא: מדוע אומרים למלאכים לעזוב? מדוע שלא יישארו, האם הם מפריעים לנו?

שאלה זו נשאל מרן החפץ חיים זצ"ל, והוא ענה שאומרים "שלום עליכם" למלאכים של שבת, ו"צאתכם לשלום" למלאכים של ימות החול. כעין מה שהיה בסולם של יעקב אבינו, שהמלאכים של חו"ל עזבו והמלאכים של א"י באו.

ולי יש אופן אחר ליישב את הקושיא.

בבית המקדש, כאשר הכהן היה עובד במזבח החיצון, לא נאסר על אנשים אחרים להימצא שם באותה שם. אך כאשר הוא נכנס לעבוד עבודה בפנים, בתוך הבית, מצוה התורה: "וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקדש עד צאתו" (ויקרא טז, יז), וחז"ל במדרש (ויק"ר פכ"א, יב) הוסיפו: "אפילו אותם שכתוב בהן 'ופניהם פני אדם'", כלומר אפילו למלאכים אסור היה להיות שם בעת עבודת הכהן.

מדוע?

משום שזהו רגע של ייחוד בין הקב"ה לישראל עם קרובו, רגע של קשר שנדרשת בו פרטיות מושלמת. לכן, אפילו המלאכים, עם כל הכבוד לגדלותם ולקדושתם, צריכים לעזוב את המקום!

בצאתנו מבית הכנסת בליל שבת, מלווים אותנו המלאכים לבתינו, שם אנו מוצאים שולחן שבת ערוך ומוכן. אנו נעמדים ואומרים למלאכים: "שלום עליכם מלאכי השרת מלאכי עליון... בואכם לשלום"... וגם "ברכוני לשלום".

ואז כביכול אומרים להם: רבותי המלאכים, אנו עומדים כעת לקדש על היין ולגשת לסעודת השבת שהיא "סעודתא דעתיקא קדישא".

בסעודה הזו - "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד", לכן "צאתכם לשלום מלאכי השלום" - עליכם לעזוב כעת, כי זהו רגע של ייחוד בין השי"ת לעמו ישראל, ובקדושה זו אפילו מלאכים אינם יכולים להיות שותפים!

ד. ההנהגה המעשית בשבת

יום שיש למלאו בתוכן

עתה עלינו להתבונן: הבנה נפלאה זו, ששבת קודש היא בחינת בית המקדש, היכן היא באה לידי ביטוי בעולם המעשה שלנו.

והנה, רבים מאתנו תוהים ואינם מבינים מהי העבודה המוטלת עלינו בשבת, מה עלינו לעשות בדיוק במשך כל היום הקדוש הזה. ובאמת, בחורף, כשהיום קצר, הבעיה פחות מורגשת, אבל בקיץ, כשאחה"צ ארוך, מתגלה הבעיה במלוא חריפותה. הילדים משועממים ואיננו יודעים בדיוק במה להעסיק אותם [וגם את עצמנו...].

אחת הסתירות בשבת היא, שמצד אחד שבת היא היום הגדול והנפלא מכל הימים, ומצד שני, אין מצוה בתורה שיכולה להיות כל כך מרוקנת מקדושה כמו שבת קודש. ודוקא אצל בני תורה, שבמשך כל ימות השבוע לומדים, בשבת ישנה לפעמים ריקנות מסויימת. הולכים לבקר זה את זה, אוכלים וישנים כמה שעות, והיום מתבזבז. היו"ט - מטבעו מלא קדושה, אך שבת קודש מטבעה עלולה להיות ריקנית, אם לא ממלאים אותה בתוכן.

ששת ימי המעשה הם ימים של איכות. אדם יוצא לעבודה, אברך הולך לכולל ואשה יוצאת ללמד. אך שבת בהגדרתה היא לכאורה יום ריקני. לא עובדים, לא לומדים, לא עושים דבר. אם ממלאים אותה בקדושה - היא הגדולה והקדושה ביותר מכל הימים. אם משאירים אותה ריקנית - כך בדיוק היא נראית!

מהי באמת העבודה המיוחדת ליום השבת?